

ΟΙ ΤΕΣΣΑΡΕΣ

ΕΝ ΕΝΕΤΙΑ.

ΕΛΛΗΝΙΚΟΙ ΙΠΠΟΙ

ΕΠΙΣΤΟΛΙΜΑΙΑ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣΑ ΜΕΝ ΙΤΑΛΙΣΤΙ

ΥΠΟ

ΑΝΔΡΕΟΥ ΜΟΥΣΤΟΞΥΔΟΥ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΑΘ' ΗΜΑΣ ΔΕ ΜΕΤΕΝΕΧΘΕΙΣΑ

ΚΑΙ ΤΩ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΩ ΒΙΩ ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΣ

ΣΥΝ ΠΟΛΛΑΙΣ ΑΛΛΑΙΣ ΣΗΜΕΙΩΣΕΣΙ

Η ΔΟΥΤΙΣΘΕΙΣΑ

ΥΠΟ

ΝΙΚΟΛΑΟΥ Σ. ΖΕΡΒΟΥ.

ΚΕΡΚΥΡΑ.

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ «ΚΑΔΜΟΣ.»

Νεογύτων Καζαγιέρων.

1867

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΖΟΥΡΕΣΙΝ ΑΙΤΙΟΛΟΓΟΥ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

97034

97034

7775

B12593
(185055)

*επιγραφή
Ν. Σ. Ζερβού.*

ΟΙ ΤΕΣΣΑΡΕΣ

ΕΝ ΕΝΕΤΙΑ,

**ΕΛΛΗΝΙΚΟΙ ΙΠΠΟΙ
ΕΠΙΣΤΟΛΙΜΑΙΑ ΔΙΑΤΡΙΒΗ**

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣΑ ΜΕΝ ΙΤΑΛΙΣΤΙ

ΥΠΟ

ΑΝΔΡΕΟΥ ΜΟΥΣΤΟΞΥΔΟΥ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΛΟΉΜΑΣ ΔΕ ΜΕΤΕΝΕΧΘΕΙΣΑ

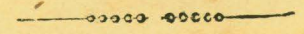
ΚΑΙ ΤΩ ΒΙΩ ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΣ ΣΤΗΝ ΠΟΛΛΑΙΣ

ΑΛΛΑΙΣ ΣΗΜΕΙΩΣΕΣΙ

ΠΑΟΥΤΙΣΘΕΙΣΑ

ΥΠΟ

ΝΙΚΟΛΑΟΥ Σ. ΖΕΡΒΟΥ.

ΚΕΡΚΥΡΑ.

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ «ΚΑΔΜΟΣ.»

Νεοφύτου Καζαράρη.

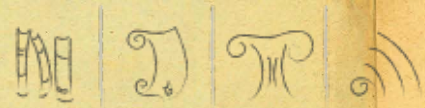
ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ 1867
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

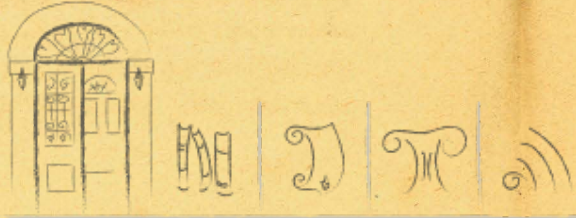
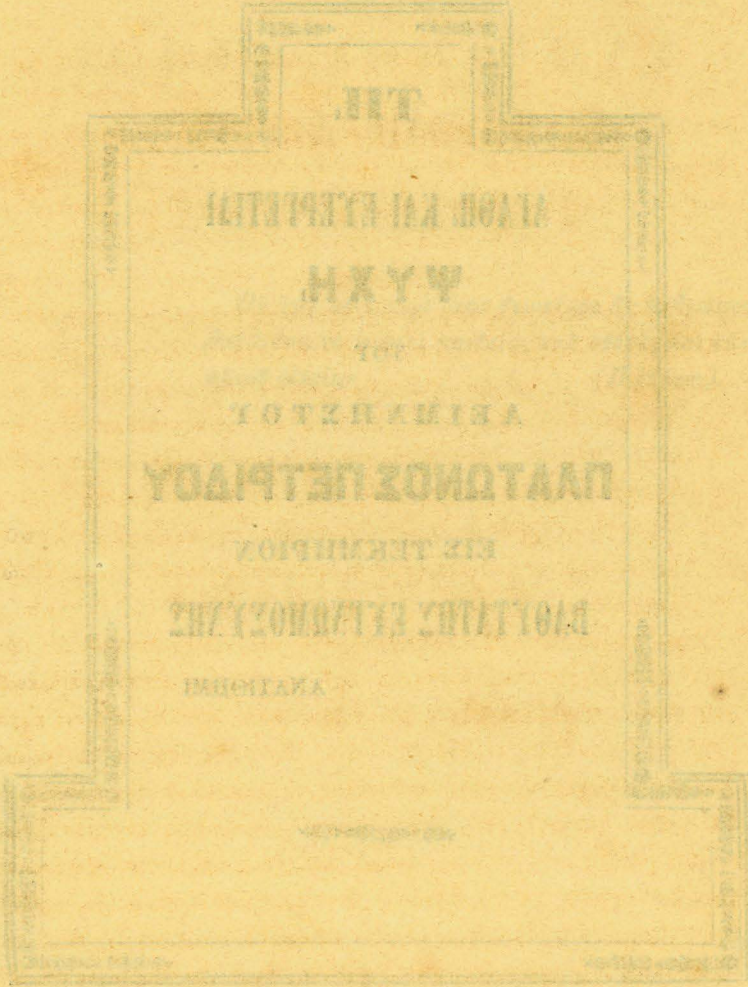
B12593
(185055)

Οὐ γὰρ ἐστὶ περὶ ὅτου θειοτέρου ἀν' ἄνθρωπος
βουλεύσαστο ἢ περὶ παιδείας καὶ αὐτοῦ, καὶ τῶν
αὐτοῦ οἰκείων (Πλάτων).

ΤΗ.
ΑΓΑΘΗ ΚΑΙ ΕΥΕΡΓΕΤΙΑΙ
ΨΥΧΗ.
ΤΟΥ
ΔΕΙΜΝΗΣΤΟΥ
ΠΛΑΤΩΝΟΣ ΠΕΤΡΙΔΟΥ
ΕΙΣ ΤΕΚΜΗΡΙΟΝ
ΒΑΟΥΤΑΤΗΣ ΕΥΓΝΩΜΟΣΥΝΗΣ
ΑΝΑΤΙΘΗΜΙ

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

ΤΟΙΣ ΕΝΤΕΥΞΟΜΕΝΟΙΣ.

Ἀπό τινος εἰς τὰς φιλολογικὰς μελέτας ἐγκύψας, συνέλαβον τὴν ἰδέαν νὰ παράσχω τοῖς φιλομούσοις δοκίμιον τῶν κόπων μου, μαρτυροῦν, εἰ καὶ ἀσθενῶς, τὴν ἄκραν ἀγάπην, ἣν τρέφω πρὸς τὴν εἰς ἔνδοξον μέλλον προωρισμένην φιλόκαλον Ἑλληνικὴν νεολαίαν.

Ἀλλὰ, ἵπως νὰ ἐκπληρώσω τὴν ἐπιθυμίαν μου ταύτην διὰ τῶν ἄγαν περιορισμένων καὶ ὄλω ἀξέστῶν εἰσέτι γνώσεών μου; Ἔτι ν' ἀρυσθῶ ἐκ τῶν ζῶτικῶν τῆς σοφίας ναμάτων, ἀφ' οὗ ταῦτα μέχρι ἐσχάτης βραϊνίδος οἱ φωστῆρες τῆς πεφωτισμένης Εὐρώπης ἐξήντησαν;

Τοιαῦται καὶ ἄλλαι ἀποθαρρυντικαὶ σκέψεις μοι ἀπέκοπτον ὀλίγον κατ' ὀλίγον τῆς προθέσεως τὴν ἱμάδα, ὅτε ἐπανειλημμένα προτροπαὶ σπουδαίων φίλων, βομβοῦσαι καθ' ἐκάστην εἰς τὰ ὦτά μου, μοι ἐπέταττον, ὡς εἰπεῖν, ν' ἀναλάβω μετὰ θάρρους τὸ νῆμα.

Τούτων οὕτως ἐχόντων, ἀπεφάσιξα νὰ μεταγλωττίσω πόνημά τι Ἑλληνικῆς Ἀρχαιολογίας, διότι πάντα, μικροῦ δεῖν, (λέγομενο οὕτω, καθότι μόλις ἐπ' ἐσχάτων ἄλλος ὁ σοφὸς τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιολογίας Καθηγητὴς ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ Κυρ. Α. Ραγκαβῆς ἐφιλοπόνησε σπουδαιότατον καὶ ἀπαραμίλλον πόνημα περὶ τὴν Ἑλληνικῆς Ἀρχαιολογίας καὶ Καλλιτεχνίας), εἰς ξένας, ὡς μὴ ὠφείλε, συνεγράφησαν διαλέκτους, ἕνεκα τῆς μέχρι τῶν ἀρχῶν τῆς παραχμαζούσης ἑκκτονταετηρίδος ἐπιπολασάσης ἐπὶ τὴν Ἑὺ Ἑλληνικὴν γῆν δουλείας, ἵνα οὕτω καὶ οἱ μήπω δι' ἄλλων Εὐρωπαϊκῶν γλωσσῶν προικισμένοι, ἀλλ' οὐχ ἥττον φιλόφρανοι Ἕλληνας, λάβωσι κα-

ΙΑΚΩΒΑΓΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

5.
 θαράν ιδέαν περι τῶν εὐκλεσεστέρων Ἑλληνικῶν Ἀρχαιοτήτων, αἵ-
 τινες, ἕνεκα τῶν συνεχῶν ἐθνικῶν περιπετειῶν, πολλαχοῦ τῆς Εὐ-
 ρώπης διασπαρείσασιν, κινδυνεύουσι διὰ τῆς ἀναιδείας τῶν τ' ἀλλό-
 τρια ἀνερευθριάτως οἰκειοποιουμένων, νὰ στερηθῶσι καὶ αὐτοῦ τοῦ
 ἐνδόξου Ἑλληνικοῦ ὀνόματος!

Ἐπὶ τούτῳ λοιπὸν τῷ σκοπῷ, πλείστα ὅσα Ἀρχαιολογικὰ συγ-
 γράμματα ἐπισταμένως ἐρευνήσας, ἐν οὐδενὶ τούτων ἀνεῦρον τοσαύ-
 την ἐμβρίθειαν καὶ σπανίαν κρίσιν, ὅσην ἐν τῷ ὑπὸ τοῦ περιφανοῦς
 Κερκυραίου φιλολόγου Ἀνδρέου τοῦ Μουστοξύδου Ἰταλιστὶ συγγρα-
 φέντι πονήματι, περὶ τῶν τεσσάρων ἐκείνων Ἑλληνικῶν ἵππων τῶν
 ἐκ νέου κοσμοῦντων τῆς Ἑνετίας τὴν Μητρόπολιν.

Τῷ ὄντι, ἡ γλαφυρότης καὶ τὸ βάθος τοῦ Ἰταλικοῦ λόγου, ἐν ᾧ,
 καὶ τοὶ Ἕλλην, ὁ Μουστοξύδης ἔγραψεν, ἔτι δὲ καὶ αὐτὴ ἡ ὀρθόνοια
 καὶ ἐπιστημονικὴ ἀκρίβεια, δι' ὧν περιέβαλε τὰς ἑαυτοῦ ιδέας, εὐγλώτ-
 τως μαρτυροῦσι τὸ ἔξοχον τοῦ ἔργου· ἔργου, πρὸς ὃ ἡ ἄλλη Εὐρώπη
 οὔτε ἐπαίνων ἀφειδῆς ἐγένετο, οὔτε ἐκδόσεων.

Διὰ τῆς ἐπιστολιμαίας ταύτης διατριβῆς, ἐν ἔτει 1816ῳ συγ-
 γραφείσης ἐν Ἑνετίᾳ, ὁ Μουστοξύδης προτίθεται ν' ἀποδείξῃ τὴν
 Ἑλληνικὴν καταγωγὴν τῶν ἵππων, πρὸς οὐκ ὀλίγας ἐξεμποληθείσας
 φληναφίας ὑπὸ τοσοῦτων ξένων Ἀρχαιολόγων ἀντιταττόμενος, ὅ-
 περ δι' ἀνχνηροῦτων ἐπιχειρημάτων, τοσοῦτον ἐπιτυχῶς κατώρ-
 θωκεν ὥστε, κατὰ τὸ λέγειν πλείστων ἐπισήμων Ἀρχαιολόγων, οὐδὲ
 κεραιάν δύνανται τις νὰ προσθέσῃ πρὸς πλείονα διευκρίνησιν τῶν
 ὑπ' αὐτοῦ γραφέντων.

Μετὰφρασις ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς τῆς διατριβῆς ταύτης ἐγένετο τῷ
 αὐτῷ τῆς τοῦ πρωτοτύπου ἐκδόσεως ἔτει, ὑπὸ τινος Γρηγορίου Ἀ-
 σάνη Ἕλληνας τὸ γένος· ἀλλὰ παρατηρήσας τὰς οὐκ ὀλίγας παρεν-
 νοήσεις καὶ παραμορφώσεις, εἰς αἷς ὁ μεταφραστὴς ὑπέπεσε, σκοτει-
 νὴν καθιστώσας καὶ δύσληπτον τὴν ἔννοιαν τοῦ Συγγραφέως, προ-
 εθέμην νὰ παράσχω, κατὰ τὸ ἐνόν μοι, τελειότεραν καὶ Ἑλληνικω-
 τέραν, πλουτίσας ταύτην διὰ τε τοῦ φιλολογικοῦ βίου τοῦ Συγ-
 γραφέως καὶ πολλῶν ἄλλων σημειώσεων.

Ὅθεν προσφέρων ταύτην εἰς τὴν κρίσιν ἡμῶν, ἀφ' οὗ τοσοῦτον
 εὐμενοῦς δεξιώσεως ἠξιώσατε τὰ ἐν τῷ πρόσθεν χρόνῳ ὑπ' ἐμοῦ

φιλοπονηθέντα, ὡς τεκμήριον ὀλοτελοῦς πρὸς ἡμᾶς ἀφοσιώσεως,
 πέπεισμαι ὅτι σταθμίζοντες τὸ ἀσθενὲς τῶν γνώσεών μου, πρὸς
 τὰς δυσχερείας, αἷς ἀναμφιλέκτως ἀπαντᾷ τις, ἐπιχειρῶν οὐχὶ
 τὴν μετάφρασιν ἀπλῶς, «εὐκολόν γαρ ἂν εἶη τοῦτό γε», ἀλλὰ
 τὴν ἐν τῇ πατρίᾳ φωνῇ μεθερμήνευσιν τοσοῦτον σπουδαίου ἔργου,
 θέλετε κρίνει ἐπιεικῶς περὶ ἐμοῦ· εὐχομαι δ' ἐκ μέσης καρδίας νὰ
 μὲ υπερβῶσιν ἄλλοι διὰ σπουδαιοτέρων καὶ ἐντελεσετέρων, ἐπ' ὠφε-
 λείᾳ τοῦ ἔθνους.

Ἐγγραφον ἐν Κερκύρα, τῇ 21 Μαΐου 1867.

N. Ζεφθός.

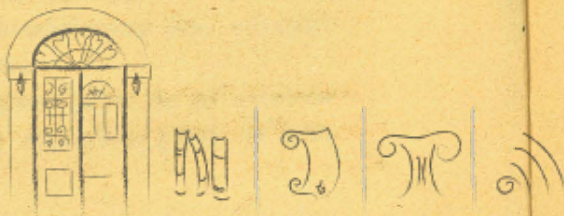
ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΥ ΒΙΟΥ
ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΣ.

«On doit des égards aux vivants
»on ne doit aux morts que la vérité».
(Voltaire).

Οὐδείς μᾶλλον ἡμῶν συναισθάνεται ὅπως δυσχερές ἐστὶ τὸ συγγράφαι τὸν φιλολογικὸν βίον περιωνύμου ἀνδρὸς, καὶ τοιούτου μάλιστα, οἷος ὁ προκείμενος ἄνθρωπος, ὅς διὰ τὰ πολλὰ καὶ μεγάλα αὐτοῦ προτερήματα ἐκρίθη ἐφάμιλλος τῶν μεγάλων αὐτοῦ συμπολιτῶν τῶν Θεοτοκῶν, τῶν Βουλγάρων, καὶ οὐ κατώτερος τῶν συγχρόνων αὐτοῦ Οἰκονόμου, Κοραΐ, Ἄσωπίου, Φιλητᾶ, Οἰκονομίδου, κ.τ.λ.

Ἄλλ' ἐπειδὴ ἀναγκαῖόν ἐστι νὰ προτάξωμεν τῆς μεταφράσεως ταύτης, ἣν προτεπαθήσαμεν ὡς οἷόν τε ἐντελεστέραν νὰ καταστήσωμεν, πληροφορίας τινὰς περὶ τοῦ Συγγραφέως, θέλομεν ἐπιχειρήσει συντόμως νὰ ἐκθέσωμεν τὸν φιλολογικὸν αὐτοῦ βίον, ἐξισορῶντες ὅσα ὁ ἄνθρωπος ἐξέδοτο κατὰ καιροῦς συγγράμματα, ἅτινα, ὡς ἀπὸ τινος καταγινόμενοι εἰς τὰς φιλολογικὰς μελέτας, ἅπαντα σχεδὸν ἐλάβομεν ἀφορμὴν νὰ διεξέλθωμεν.

Ἄνδρας ὁ Μουστοξύδης ἐγεννήθη ἐν Κερκύρᾳ, ἐξ ἐπιφανῶν γονέων τῆς Κερκύρας τοῦ 1785. φ. ἔτει. Μόλις τὸ δέκατον καὶ ἕνα ἔτη ἔβη ἐπὶ τῆς ἡλικίας ἄγων, μετέβη εἰς τὴν ἕμορον Ἴτα.
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

λίαν, ἥς ἐν τε τοῖς Γυμνασίοις, καὶ τοῖς Πανεπιστημίοις μετὰ θαυμασίας ἀγγινοίας καὶ ἐπιδόσεως διανύσας τῶν τε προκαταρκτικῶν καὶ τῶν ἐπιστημονικῶν μελετῶν τὸ γάδιον, ἀνηγορεύθη νομοδιδάκτωρ τῷ 1805 ἔτει.

Ἡ περὶ τὴν φιλολογίαν καὶ τὴν ἱστορίαν ἰδίως ἐπίδοσις αὐτοῦ, ἐπὶ τοσοῦτον εἴλκυσε τὴν προσοχὴν καὶ τὸν θαυμασμόν τῶν τότε ἀμαζόντων διασήμων ἀνδρῶν, ὥστε ὁμοφώνως ὑπὸ τοῦ φιλολογικοῦ Συλλόγου τῆς Φλωρεντίας ἀνεδείχθη μέλος τῆς τε Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας καὶ τῆς Ἀκαδημίας.

Ἄλλ' ἐν Ἰταλίᾳ διατρίβων ὁ ἔνδοξος οὗτος ἀνὴρ, ἔνθερμος τῶν πατρίων ζηλωτῆς, κατετρίχετο ὑπὸ τῶν ἀλγεινῶν περιπετειῶν τῆς Πατρίδος, ἐφ' ἧς τότε ἐπεπόλλεν ἡ δουλεία καὶ ἡ ἀμάθεια, διὸ ἐπανακάμψας εἰς Κέρκυραν ἤρξατο νὰ διαχέῃ τὰς φωτοβόλους ἀκτῖνας τῆς περωτισμένης αὐτοῦ διανοίας, ἀφιλοκερδῶς διδάσκων τὴν νεολαίαν τὴν φιλολογίαν ἐν τῷ Λυκείῳ, ὅτε καὶ ἰσορικῶς τινὰς περὶ τῆς Πατρίδος αὐτοῦ εἰδήσεις, ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν : **Notizie per servire alla Storia Corcirese dai tempi eroici fino al secolo XII** ἐδημοσίευσεν. Τὸ δοκίμιον τοῦτο τοσαύτην ἐνεποίησε τὴν ἐντύπωσιν πρὸς ἅπαντας τοὺς ἐξ αὐτοῦ συμπολίτας, ὥστε μετ' οὐ πολὺ ἡ Γερουσία τῆς Ἰονίου Πολιτείας ἀνηγόρευσε τὸν ἄνδρα ἱστοριογράφον τῆς Ἐπτανήσου, πολλοὺς ἀποδοῦσα αὐτῷ ἐπαίνους διὰ τε τὸν περὶ τὰ πάτρια διάπυρον ζῆλον καὶ τὴν ἱστορικὴν αὐτοῦ ἰκανότητα. Ἀφ' οὗ δὲ αἱ Ἰόνιοι νῆσοι ὑπέκυψαν εἰς τὸ σκῆπτρον τοῦ Ἀυτοκράτορος τῆς Γαλλίας Ναπολέοντος Α'. ὁ Μουστοξίδης καὶ αὖθις εἰς Ἰταλίαν κατέρχεται, ἐντεῦθεν δὲ εἰς Παρισίους καὶ ἐκ νέου εἰς Μεδιόλλανα, ἔνθα τῷ 1812—1814 ἔτει ἐξέδωκε δύο τόμους τῶν ἱστορικῶν αὐτοῦ μελετῶν ὑπὸ τὸν τίτλον : «**Illustrazioni Corciresi**», πρὸς δὲ καὶ τὸν περὶ ἀντιδόσεως λόγον, μετ' ἄλλων, τοῦ Ἰσωκράτους· περὶ τὸν χρόνον δὲ τοῦτον διωρίσθη ἐπίτιμον μέλος τῆς ἐν Παρισίοις Ἀυτοκρατορικῆς Ἀκαδημίας, ἥς προήδρευεν ὁ Ναπολέων, τῆς τοῦ Βερολίνου, τοῦ Μονάχου, τοῦ Ταυρίνου (Τουρίνου) καὶ τῆς ἐν Οὐίλνι ἐπετράπη δ' αὐτῷ παρὰ τῆς Ἰταλικῆς Κυβερνήσεως ἡ διερεύνησις τῆς μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ τῆς ἄλλης Εὐρώπης ἀλληλογραφίας, ἐν ἧ' πλεῖστα ὅσα ἀνεῦρε πολὺτιμα κειμήλια

εἰς τε τὴν ἡμετέραν καὶ τὴν Ἰταλικὴν φιλολογίαν καὶ ἱστορίαν ἀνήκοντα.

Ἐν ἔτει 1814 ἐπεσκέσθη ἐν Παρισίοις τὸν συμπολίτην καὶ προσφιλέστατον αὐτῷ Κόμ. Ἰωάννην τὸν Καποδίστριαν, ἐπανελθόν δ' εἰς Ἰταλίαν ἐτιμήθη παρὰ τοῦ Ἀυτοκράτορος τῆς Ῥωσσίας διὰ τοῦ παρσχόμενου τοῦ Ἁγίου Βλαδὶμήρου, εἶτα περιῆλθε τὴν Γερμανίαν καὶ Σαξωνίαν, ἔνθα μετ' ἐπιστημονικῆς ἀκριβείας ἀνεδίφισε τὴν πλουσίαν τοῦ Κόμ. Συλλεμβουργίου (κατ' ἄλλους Σουλεμβουργίου) βιβλιοθήκην, τοῦ ἀνδρὸς ἐκεῖνου ὅς, στρατηγὸς τυγχάνων κατὰ τὴν ἐπὶ Ἐνετοκρατίας γενομένην ὑπὸ τῶν Τούρκων πολιορκίαν, ἡμίνατο γενναίως τὰ ἱστορικὰ τῆς Κερκύρας ὄχυράματα καὶ οὐτινος ὁ ἀνδρὶς πρὸς τιμὴν σώζεται νῦν (διότι τὸ πρῶτον ἔκειτο ἐντὸς τοῦ π. Φρουρίου) πρὸ τῆς πύλης τοῦ παλαιοῦ Φρουρίου, ἐξ ὧν πολλὰ καὶ πολὺτιμα ἐγγράφα ἐδυνήθη ν' ἀνεύρη, ἄλλοτε εἰς τ' Ἀρχεῖα τῆς Νήσου ταύτης ἀνήκοντα καὶ παραληφθέντα παρὰ τοῦ Συλλεμβουργίου κατὰ τὴν ἀξιοσημεῖωτον ἐποχὴν τῆς πολιορκίας ἐκεῖνης· τούτων ὁ Κερκυραῖος φιλόλογος ἔνια μὲν ὀλοκλήρως ἀντέγραψε, ἔνια δὲ περιληπτικῶς διεκράτησεν, ὅπως ἐν δέοντι καλύνη τὰ ἱστορικὰ αὐτοῦ συγγράμματα.

Περὶ τὴν ἐποχὴν ταύτην ὁ Πέτρος Stamovich ἀφιεροῖ τῷ Μουστοξίδῃ ποίημά τι ¹⁾, ὁ δὲ Ἰωάννης Λεοπάδης τὸ πόνημα αὐτοῦ

1) Dedicata de' versi del Canonico Pietro Stamovich. Venezia.

Al Nobile e Chiarissimo Signore Andrea Mustoxidi Corcirese, Cav. e di S. Vladimiro di Russia. Istoriografo delle Isole Ionie. Membro corrispondente del R. Istituto di Francia, e delle R. Accademie di Berlino, Monaco etc.

Ma voi egualmente amabile sacerdote delle Muse, che grave ministro di Pallade, voi cui scritti han meritato onori distinti della Repubblica letteraria e da un Monarca magnanimo, voi pur sapete di me ehe il buon gusto non ammetti mediocrità.

Questa riflessione giustificata ripugnanza, quando il desiderio di far conoscere la stima che per voi nutro, mi ha indotto a seguire le insinuazioni, e dare alla luce alcuni dei miei versi che aveva destinati perpetuamente alle tenebre. Così facendo, non ho avuto altra mira che formare una memoria se non perenne, e men sincera del vostro soggiorno a questa parte, della considerazione che vi deggio e dell'amicizia che vi professo.

ἐπιγραφόμενον «Saggio sopra gli errori popolari degli antichi²⁾».

Ἀφ' οὗ περιηγήθη τὰς ἐπισημοτέρας πρωτεύουσας τῆς πεφωτισμένης Εὐρώπης, καὶ ὡς ἀκάματος μέλισσα ὁ κλεινὸς τῶν Κερκυραίων γόνος συνήγαγε τὸ ἡμελημένον τῆς πατρῖου σοφίας ἄνθος, ἐπελάβετο μοναδικοῦ καὶ λαμπροτάτου ἀρχαιολογικοῦ πονήματος, περὶ τῶν τεσσάρων ἐκείνων Ἑλληνικῶν Ἴππων, τῶν ἐκ νέου κοσμούντων τῆς Ἑνετίας τὴν Μητρόπολιν: «Ὁ Ἅγιος Μάρκος».

Ἡ ἐπιστολιμαία αὕτη διατριβὴ ἀπευθυνομένη πρὸς τὸν Ἄββᾶ Ἰάκωβον Μορέλλη³⁾ Σύμβουλον τῆς Αὐτοῦ Μ. τοῦ Βασιλέως τῆς Αὐ-

2) Dedicata di Giacomo Leopardi, del Saggio sopra gli errori popolari degli Antichi, (opera postuma) pubblicata nel volume quarto delle due opere in Firenze.

Al Chiarissimo A. Mustoxidi, G. Leopardi.

Ἀρετὴ τε καὶ δόξῃ χαίρειν.

Io vo in estasi quando leggo gli scritti dei vostri cari Greci, e ardisco dirlo, non cedo che a voi nel vivo trasporto per quegli incontentanti alberghi delle Muse, degnissime di essere dispreziate da chi non può conoscerli. Io non parlerò delle vostri lodi. Voi potreste rispondermi con Ulisse:

«Μὴ τ' ἄρ με μάλ' αἶνεε, μὴ τέτι νείκεε:

«Εἰδοῖσι γάρ τοι ταῦτα μετ' ἄργείοις ἀγορεύεις».

Il dono che vi offro, è molto piccolo: non dirlo che sia reso grande del cuore con cui ve l'offro, poichè è piccolo dono anche il cuore di un uomo da nulla: ma solo che può renderlo grande il cuor vostro.

Se voi lo accetterete con benevolenza, sembrerà largo il donativo, e certo carissimo ne sarà il compesamento. Ἰγίαινε, ὅπως καὶ Θεῶ, κί σοι, καὶ Παιδείᾳ, καὶ δόξῃ, καὶ Ἑλλάδι, καὶ Πατρίδι, καὶ φίλοις αἰεὶ διασώθῃς.

3) Ἰάκωβος Μορέλλης, εἰς τῶν διαπρεπιστέρων βιβλιοθηκῶν τῶν νεωτέρων χρόνων, ἐγεννήθη ἐν Ἑνετίᾳ τῇ 14 Ἀπριλίου 1745 ἐκ πτωχῶν γονέων, μὴ δυναθέντων νὰ δώσωσιν αὐτῷ τὴν ἀπαιτούμενη ἀνατροφὴν. Ἐνδοθεὶς τὸ ἐκκλησιαστικὸν σχῆμα ἀνεπλήρωσε τὴν ἄλλειψιν ταύτην διὰ τῆς ἰδιαίτης μελέτης, ὥστε ἐν βραχείᾳ ὑπερέβη κατὰ τὴν σοφίαν ἅπαντας τοὺς συγχρόνους Ἰταλοὺς ἐξηκολούθησε τὰς ἐκείνου σπουδὰς ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Ζανιάνη, ἀλλ' ὀρεγόμενος αἰετοπατε εὐρυτέρας παιδείας διεξῆλθε πάσας σχεδὸν τὰς ἄλλας τῆς πατρίδος του βιβλιοθήκας, ὧν τῷ ἐπιτρέπη ἡ ἀναδίφηση. Τὸ ἀνεξήγητον τοῦ χαρακτῆρος τὸν ἀπέτρεψε πολλῶν ἐπωφελῶν προτάσεων γενομένων αὐτῷ παρὰ τε τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἄλλων πλουσίων τῆς Ἑνετίας βιβλιολόγων, ἐξακολούθησας οὕτω βίον ἀπλοῦ Ἄββᾶ. Συνῆψε φίλιαν μετὰ τοῦ Πατρικίου Φορσέττη, οὗ ἐκ τῆς πλουσίας χειρογράφων συλλογῆς ἐδημοσίευσε κατάλογον ὑπὸ τὸν τίτλον:

στρίας, ἱππότην τοῦ Σιδηροῦ Στέμματος⁴⁾, βασιλικὸν βιβλιοφύλακα κ.τ.λ., ἀφ' οὗ καὶ πρὶν τοῦ ἡμετέρου Μουστοξόδου, πολλοὶ περὶ τούτου σοφοὶ τῆς Εὐρώπης, διέλαβον, τοσοῦτον πεφωτισμένως, μετ' ἀμυμῆτου κρίσεως καὶ ἀδιαφιλονεικῆτως⁵⁾ ἐγράφη παρὰ τοῦ πατριάρχου τῶν ποτε καθ' ἡμᾶς φιλολόγων, ὥστ' ἐθαυμάσθη παρ' ὄλων τῶν σοφῶν τῆς ἐποχῆς. Τῆς διατριβῆς ταύτης, θεωρηθείσης ὑπὸ τῶν σοφῶν ὡς τὸ σπουδαιότερον τῶν πονημάτων τοῦ

«Biblioteca manuscritta del Bali T. G. Forsetti». Ἐγράφη πρὸς τούτους καὶ τὰ: «Dissertazione Storica intorno alla pubblica Libreria di S. Marco».

Τῷ 1776 ἐδημοσίευσε κατάλογον τῶν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Νόρνη περιεχομένων Ἑλλ. χειρογράφων, καὶ βραδύτερον ἕτερον κατάλογον τῶν ἐν τῇ αὐτῇ βιβλιοθήκῃ περιεχομένων Ἰταλικῶν χειρογράφων. Ἡ ὑπόληψις αὐτοῦ, ὡς βιβλιογράφου, κῆρυξεν γενομένου βιβλιοφύλακος τῆς βιβλιοθήκης τοῦ ἁγίου Μάρκου, ὑπουργήματος ὑπερ λαθῶν διετήρησε μέχρι θανάτου αὐτοῦ συμβῆντος τῇ 5 Μαΐου 1819.

Τῷ 1795 ἀνεκάλυψε καὶ ἐδημοσίευσε σημαντικὸν ἀπόσπασμα τοῦ 55 βιβλίου τοῦ Διῶνος Κασσίου.

Τὸ ἔργον ὑπερ εἰδείξε τὴν ἐκτεταμένην παιδείαν του καὶ τὴν κριτικὴν ἐξύψητα εἶνε τὸ: «Bibliotheca manuscripta Graeca et Latina», οὗ εἰς μόνος τόμος ἐξεδόθη.

Τὸ τελευταῖον αὐτοῦ πόνημα ὑπῆρξε: «Epistolae septem variae eruditionis». (ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ).

4) Ὅτι ὁ Δουξ τοῦ Τορινίου Ἀζιλούφρος ἐνομφεύθη τὴν Βασιλίδαν τῶν Λομβαρδῶν Θεοδωλίνδαν τοῦνομα (591), αὕτη τῷ ἐδωρήσατο τὸ Στέμμα ἐκεῖνο ὑπερ ἐμελλε νὰ καταστῇ τοσοῦτον περίφημον εἰς τὰ χρονικὰ τῆς ἱστορίας τῆς Ἰταλίας.

Τὸ Στέμμα τοῦτο συνίσταται ἐξ εὐρείας ταινίας πλάτους τεσσάρων περίπου δακτύλων, κεκοσμημένης ὑπὸ πολυτίμων λίθων, ἔχει δὲ σχῆμα ἀρχαίου διαδήματος, περιβαλλόμενον ἐνδοθεν ὑπὸ σιδηρᾶς ταινίας. Παραλείποντες ἐνταῦθα μυθῶδῃ τινὰ περὶ τούτου ἀφήγησιν, λέγομεν μόνον ὅτι ἀπὸ τῆς βασιλείας τῆς Θεοδωλίνδης καὶ ἐπὶ τῆς Αὐστριακῆς κυριαρχίας τὸ Στέμμα τοῦτο διετρεῖτο πάντοτε ἐν τῷ θησαυρῷ Μόνζα. Ἐντεύθεν τῷ 774 ἔτει Κάρολος ὁ Μέγας ἐλαβεν αὐτὸ ὑπὸ τοῦ Πάπα Ἀδριανοῦ τοῦ Α'. Τῷ 1452 ἔτει μετνήχθη εἰς Ρώμην διὰ τὴν στέψιν Φριδερίκου τοῦ Α'. καὶ κατὰ τὸ 1530 εἰς Βολωνίαν διὰ τὴν στέψιν Καρόλου τοῦ Ε'. Τῇ 26 Μαΐου τοῦ 1805 ἔτους, Ναπολεὼν ὁ Α' συνήγαγε μετὰ τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Στέμματος. Τέλος κατὰ τὴν ἐπ' ἐσχάτων γενομένην εἰρήνην μεταξὺ Ἰταλίας καὶ Αὐστρίας, παραχωρηθείσης τῇ Ἰταλίᾳ τῆς Ἑνετίας, τὸ Στέμμα τοῦτο ἐνεχειρίσθη ἐπίσημως τῷ Βικτωριῷ Ἐμμανουὲλ ὑπὸ τοῦ Στρατηγοῦ Μαναβρέα.

5) Τούτους μαρτυροὶ καὶ ὁ διάσημος ἱστοριογράφος Φριδερίκος ὁ Hurter ἐν βίῳ Πάπα Ἰνοκεντίου τοῦ Γ'. καὶ τῶν συγχρόνων αὐτοῦ, διὰ τῶν δε: Andrea Mustoxidi Greco di Corcira ha provato in modo incontrastabile l'origine Greca di questi

ΙΑΚΩΒΟΣ ΜΟΡΕΛΛΗΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΣΘΥΡΙΟΥ
Sui quattro cavalli della Basilica di S. Marco in Venezia (T. 1. Not. 499. p. 310)

Μουστοξύδου ⁶⁾ διά τε τήν ὀρθόνοιαν καί τήν ὀξεῖαν κρίσιν μεθ' ὧν ἐγράφη, ἐπιχειροῦμεν ἡμεῖς τήν εἰς τήν πάτριον φωνήν μεθερμήνευσιν, αὕτη δὲ, οἱ βίοι Ἀνακρέοντος ⁷⁾ καί Αἰσχύλου καί τινα ἄλ-

6) Dell' Abate Giuseppe Maria Pajati. Venezia.

. . . , e la lettera del Mustoxidi sui quattro cavalli, che mi è andata a sangue

7) Ὁ ἀπαράμιλλος οὗτος βίος τοῦ Ἀνακρέοντος ἐγράφη πρὸ 49 περιπυρῶν ἐτῶν ὑπὸ τοῦ Πρυτάνεως τῶν παρ' ἡμῖν φιλολόγων, Ἀνδρέου τοῦ Μουστοξύδου, ὅστις ἀπὸ νεαρᾶς εἶτι ἡλικίας πᾶσαν καταβάλλων σπουδὴν ὑπὲρ τῆς εὐκλείας τοῦ Ἑλληνικοῦ ὀνόματος, καί τὸ ἡμέτερον γένος ἐτίμησε, καί τήν γλῶσσαν καί τήν φιλολογίαν τῶν Ἰταλῶν ἐπλούτισε διὰ πολυειδῶν καί ἀξιολόγων ἔργων, ἐν οἷς ἔδειν οὐκ εὐκαταφρόνητον κατέχουσιν αἱ ἐν τῷ Ἑλληνομνήμονι καί ἀλλαχού βιογραφίαι.

Τὸ μικρὸν ἀλλὰ σφώτατον τοῦτο πόνημα τοῦ ἡμετέρου συμπολίτου, ἀγνωστον ἦδη τοῖς πλείστοις τῶν κατ' ἡμᾶς Ἑλλήνων φιλολόγων, ἐνεκεν βεβαίως καί τῆς σπάνειας, εἰς τὴν ὡσεπιτοπολὺ περιπίπτουσι τὰ τριαῦτα σπουδαῖα συγγράμματα, ἀλλὰ καί διὰ τὴν περὶ τὴν Ἰταλικὴν ἀμεριμνησίαν τῆς παρούσης γενεᾶς, ἀναγκαῖον ἐνομοίσαμεν νὰ μεταφράσωμεν, λέγει ὁ Κοροναῖος, ἵνα καί ὑπὸ τῶν ἡμογενῶν δεόντως ἐπιτιμηθῇ ἔργον πρὸς ὃ οἱ Ἰταλοὶ οὕτε ἑπαῖων ἀρειδεῖς ἐγένοντο, οὕτε ἐκδόσεον. Καί παραλείπομεν μὲν χάριν βραχυλογίας τῶν τε ἐπανειλημμένων τούτων ἐκδόσεων τὴν ἀπαρίθμωσιν καί τῶν ἑπαίων τὴν ἀντιγραφὴν, ὧν εἰς καί ὁ τοῦ Τομαζάιου ἀναγκαῖον ὅμως νὰ παραθέσωμεν ἐνταῦθα τὴν ἐπίκρισιν ἀνδρὸς λογίου καὶ ἐνθέρμου ζηλωτοῦ τῆς πατρίδος δόξης.

Ὁ Καθηγ. Αἰμίλιος Τυπάλδος, ὁ Κεφαλλῆν, ἐν τινι σημειώσει τῆς πρὸς τὸν Μουστοξύδην ἀφιερθεῖσης Ἰταλικῆς μεταγωγότησεως τοῦ Ξυλοῦ (Istoria della Letteratura Greca. T. II. L. I. p. 217), συμπληρῶν τὰ ὑπὸ τοῦ Πρώσου φιλολόγου λεγόμενα περὶ τοῦ Ἀνακρέοντος, ὧδέ πως ἀποφαίνεται καί περὶ τῆς ἀνὰ χεῖρας βιβλιοθήκης.

«Ὁ Ἀθήναιος, λέγει Χαμαιλίων ὁ Ποντικός, ἐγράψεν τὸν βίον τοῦ Ἀνακρέοντος, εἶτε ὑπὸ τοῦ χρόνου ἀρπαγέντος, ἢ ὑπὸ τῆς λήθης καί τοῦ κοινοῦ βιβλιοθήκης, τινὸς καλυπτομένου. Ἡ ἀπόλειξις ὅμως αὕτη, εἰ καί βαρυτάτη, ἦτον ἐπιφανεστῆ καθίσταται μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Μουστοξύδου συγγραφείσαν βιβλιογραφίαν.

Πολλοὶ τῶν νεωτέρων, ὧν τὰ ὀνόματα παρατρέχοντες ἀναφέρομεν τὸν Λογιόπετρον καί τὸν Δασίερην, τοσοῦτον περὶ τοῦ Ἀνακρέοντος ἠσχολήθησαν ὥστε οὐδὲν κατὰ τὸ φαινόμενον περιπλέον εἰσέπειτο. Ἄλλ' ἔλθων εἰς τὸ μέσον ὁ Μουστοξύδης, καί ὑπὸ τῆς ἀγχινοίας αὐτοῦ καί τῆς πολυμαθείας καθοδηγούμενος, κατέδειξεν εἰς ἃ ὑπέπεσαν πολλοὶ δὴ ἀτοπήματα οἱ πρὸ αὐτοῦ καί εὐφροσύνῃ μὲν παρατηρήσεις ἐπένηγκεν εἰς τὰ μᾶλλον ἐνδιαφέροντα κεφάλαια τοῦ βίου τοῦ Ἀνακρέοντος, τὰ δ' ἐπιχειρήματα αὐτοῦ ἐτίμησε τῇ αὐθεντικῇ τῶν διασημοτέρων συγγραφέων μετὰ σοφῆς δὲ περισκέψεως ἐκλέξας πανθ' ὅσα περὶ τοῦ μελωδοῦ τούτου ἐγράφησαν, ἐχώρισε τὴν ἀλήθειαν ἀπὸ τοῦ ψεύδους, προσέθηκεν ἢ τι ἄλλοι παρέλειπον, καί ἐκάλυπτεν ἐνικροῦ τὴν ἀφήγησίν του δι' ἐκλεκτῶν παρεθέσεων πρὸς πλείονα αἰτίωτα τοῦ ἐντικειμένου διαφώτισιν, οὐδ' ἐπιλήσμων ἐγένετο τοῦ ἀποκαλύψαι ἐν εὐθέτω χρόνῳ τὴν πρὸς τὴν Πατρίδα εὐσεβειάν του,

λα δοκίμια ἐδημοσιεύθησαν ἐν Μεδιολλάνοις τῷ 1821 ἔτει, ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν: Prose varie del Cavaliere A. Mustoxidi con aggiunte d' alcuni versi».

Περὶ τὸν χρόνον τοῦτον ἀφιστοῦ αὐτῶ ὁ Β. Σοντσίνης ἰδίαν μετὰφρασιν τῶν κατὰ Παῦλον καί Βιργινίαν ⁸⁾.

Μικρὸν ὕστερον ἐδημοσίευσεν σύγγραμμα ἐπιγραφόμενον «Exposé des faits qui ont précédé et suivi la cession de Parga», καὶ περιέχον τὰς ἀξιοδακρύτους σκηνὰς τῆς διαδραματισθείσης ἐκείνης πόλεως· περὶ τὴν ἐποχὴν δὲ ταύτην ἔλαβεν παρὰ τοῦ Βασιλέως τῆς Ἀγγλίας τὸ παράσημον τοῦ τάγματος τῶν Ἁγίων Μιχαὴλ καί Γεωργίου.

Διατρέθων ὁ Μουστοξύδης ἐν τῷ Λομβαρδοβενετικῷ Βασιλείῳ μετάνεγκεν εἰς τὴν Ἰταλικὴν τὸ πόνημα τοῦ Ἑλληνοῦ Ἱστορικοῦ Ἡρόδοτου ⁹⁾, ἀλλὰ δυστυχῶς δὲν ἤδυνήθη νὰ περαιώσῃ τὸ ἔργον, ἀφεί-

«pro qua, λέγει ὁ Τούλλιος, quis bonus dubitet mortem oppetere, si ei sit profuturus?»

! Τί δ' εἶπομεν περὶ τοῦ ἄφους, δι' οὗ ὁ Μουστοξύδης ἐπέδουσε τὰς ἰδέας του; Φαίνεται ὅτι αἱ Χάριτες, ἐξορίσται ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον ἀπὸ τῆς Ἑλλ.ν. Χώρας, ἐκάθισαν ἐπὶ τοῦ καλῆμου τοῦ Συγγραφέως τούτου, ὅστις, εἰ καὶ ξένος, εἰς τὸ ὠραιότατον τῶν Ἰταλῶν ἰδιώμα, οὐχ ἦπτον ἐγράψεν Ἰταλικώτατα.

8) Dedicà di Virginio Soncini della sua traduzione di Paolo e Virginia. Al Cav. A. Mustoxidi. Milano.

Ὁ Βιργίνιος Σοντσίνης μεταφράσας εἰς τὴν Ἰταλικὴν τὸ ὑπὸ τοῦ Bernardin de Saint-Pierre συντεθὲν ἔξοχον μυθιστόρημα, περὶ τῶν κατὰ Παῦλον καί Βιργινίαν συμδάντων, ἀφιστοῦ τὴν μετὰφρασιν τῷ Α. Μουστοξύδῃ, ὧδέ πως λέγων:

. Io conclusi che un tal romanzo non poteva essere raccomandato a niuno più convenevolmente che a voi, giacchè in nessuna persona io vidi mai tanta semplicità di costumi, tanta non curanza delle ricchezze e del pasto e tanto amor di Patria, quanto ne veggio in voi, onde mi sarà dolce sempre ed onorevole di dirmi. Vostro etc.

9) Dal tomo X. Viaggio di Anacarso. Traduzione Italiana. Verona.

Veggasi l' Erodoto ed illustrato dal Cav e Andrea Mustoxidi Corcirese (T. I. p. 231), traduzione sommamente pregiata per l' esatta interpretazione del testo e per le dottissime ed utilissime note. Ci duo' e di non poter farne qui che un semplice cenno, chè troppo lungo sarebbe l' annoverare i meriti dell' autore recosi ormai celebrerissimo per questa e per altre più sue eccellenti opere, ed a tutti carissimo, non che alla sua nazione per la profonda dottura e furissima critica o per le eminenti virtù morali che lo distinguono.

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΣΟΥΡΙΟΥ

μετὰ θάνατον ἀνεκδότους τὰς εἰς τὸ 9.ον βιβλίον ὑπαγομένας σημειώσεις, καὶ τὰς δύο χρονογραφικὰς τοῦ Συγγραφέως διατριβὰς.

Ἄλλ' ἤδη ἐλευθερίας ἡμέραι ἀνέτελλον ἐπὶ τῆς ταλαινῆς Ἑλλάδος, ἐκρηγαίσης τῆς ἠρωϊκωτάτης τοῦ 1821 ἐπαναστάσεως, ἣν ὁ Μουστοξύδης, ὡσεὶ μελίθογγος ἀηδὼν, ὑπὸ τοῦ διακαεστάτου τῆς Πατρίδος φλεγόμενος ἔρωτος, ἐξύμνει δι' ὠραίων Ἰταλικῶν στίχων¹⁰⁾, πληροφορῶν συνάμα τὴν κραταιὰν Εὐρώπην περὶ τῶν κατὰ θάλασσαν κυρίως ἠρωϊσμῶν τῶν ἡμετέρων, διὰ τοῦ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδιδομένου Γαλλιστὶ περιοδικοῦ συγγράμματος «*Précis des opérations de la flotte Greque durant la révolution de 1821—1822.*»

Περὶ τὸν χρόνον τοῦτον Σ. ὁ Πετρετίνης, Κερκυραῖος τὴν Πατρίδα, ἀφιεροῦ αὐτῷ ἰδίαν μετάφρασιν τοῦ ὑπὸ Ἰουλιανοῦ τοῦ Αὐτοκράτορος συγγραφέντος συγγράμματος¹¹⁾.

10) Περὶ τῶν στίχων τούτων τὸ ἐν Ἰταλίᾳ ἐκδιδομένον περιοδικὸν σύγγραμμα «*Mémoires*» ἰδοὺ πῶς κρίνει:

Per le stesse nozze Arechinto, oltre Monti, altro favorito delle Muse, concittadino d'Omero e di Anacreonte, dettò bellissimi versi, co' quali egualmente ei piace d'ornare queste pagine. Sembrano essi ispirati più ancora dal cuore, che dal ingegno; e mentre è pur lieto e festivo il canto ma dolce melancolia spira da quei versi, per cui l'anima si sente soavemente commossa. Il santo amore di Patria, la rimembranza delle passati e delle presenti sue sventure, l'affetto filiale espresso coll'accento della passione sono questi gl'incanti, dei quali seppe giovare il Cv. A. Mustoxidi onde tessere il suo poema. Saranno quei componimenti tenuti sempre in pregio, quai bellissimi fiori dell'Italiano Parnasso, e seguiranno durevolmente l'epoca di due illustri Imenei.

11) Opere scelte di Giuliano Imperatore, per la prima volta dal Greco volgarizzate da S. Petrettini Corcirese. Milano 1822.

Σπουρίδων ὁ Πετρετίνης Κερκυραῖος, μεταρρήσας ἐν Μεδιολλάνοις τὸ ὑπὸ Ἰουλιανοῦ τοῦ Αὐτοκράτορος γραφὸν πόνημα, ἐπιθυμῶν ἢ ἀνεύρη τινὰ ὅπως καθοδηγήσῃ αὐτὸν εἰς τὴν ἀκριβείαν τῆς μεταφράσεως, πρὸς τοῦτο παρίσταται αὐτῷ ὁ Μουστοξύδης, περὶ οὗ ἐν προομίῳ, οὕτω ἀποφαινεται:

Cercavi per ciò, con salutar diffidenza delle mie forze, un giudice ne' miei dubbi, e fu in me verecondia non ricercarlo che nella mia Patria medesima. Questo giudice, dotto non meno che cortese, io l'ebbi nel mio illustre amico, e concittadino il Sig. r Carlo Andrea Mustoxidi. È egli, e si meritamente celebrò, e così da tutti tenuto a buon diritto come un nazionale

Ἐγραψε πρὸς τοῖς ἄλλοις διὰ τὴν συλλογὴν τῶν Ἑλλήνων Ἱστορικῶν τοῦ Σονζονίου παράρτημά τι εἰς τὴν ἱστορίαν Ἡρακλείου τοῦ Ποντικοῦ, βραδύτερον δὲ διὰ ἠρωϊκοκωμικοῦ ποιήματος τὸν βίον τοῦ Αἰσώπου¹²⁾ καὶ τινὰς ἐπὶ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης παρατηρήσεις ἐν τῇ τῆς Φλωρεντίας Ἀνθολογίᾳ.

Ἄλλ' ἄρα γε, ἰμήπως καὶ αὐτοὶ οἱ πεπαιδευμένοι Ἴταλοὶ μεθ' ὧν ἐπὶ τοσαῦτα ἔτη διητᾶτο ἐν τε τοῖς Πανεπιστημίοις καὶ ταῖς Ἀκαδημίαις, δὲν ἀναφέρουσι τι περὶ Μουστοξύδου; Ἐκτὸς τῶν μνησθέντων καὶ ὁ Ἰωσήφ Cecchio διαλαμβάνων περὶ τῆς ὑπὸ τοῦ Μόντη γενομένης μεταφράσεως τῶν ποιημάτων τοῦ Ὀμήρου, ἀποδίδει τῷ Μουστοξύδῃ σχεδὸν τὴν ἀρίστην τοῦ ἔργου ἔκβασιν¹³⁾· καὶ ἀλλαγῷ αὐτὸς ὁ Μόντης μεγάλως τὸν Μουστοξύδην ἐπαινῶν διὰ τὴν ἐρμηνείαν ἣν τῷ δίδει διαφόρων λέξεων¹⁴⁾.

ornamento de' Greci che la modestia che ci proibisce la jatanza delle cose proprie, obbliga me ora a solamente accenarlo.

Καὶ ἀλλαγῷ ὁ αὐτός.

Tuttavia il mio illustre amico Cav. e A. Mustoxidi mi fa osservare che questa è una frase Omerica che va conservarla, ed io mi pregio di consentire al suo avviso.

12) Τὸν Αἰσώπειον τούτων βίον μετένευεν εἰς τὴν ἡμετέραν καθομιλημένην Ἰωάννης ὁ Βερβοιζιώτης Κερκυραῖος, περὶ οὗ ὧδε πῶς γράφει ὁ Γεωργεταῖος Παρατηρητής. Ὁσσηρο Τριεστινο. Μαρτίου, 4 Ἀγосто 1837.

Biografia. Vita di Esopo scritta da A. Mustoxidi e volgarizzata in Greco da Giovanni Verviziotti Corcirese.

, se l' egregio e valentissimo Sig. r G. Verviziotti Corcirese non concepiva il nobile divisamento di dare elegantemente tradotto nella Greca lingua un lavoro in cui con parca, ma pellegrina scelta di erudizione sta raccolto quanto di più certificato abbiamo intorno ad Esopo dai vari scrittori del tempo antico.

13) Giuseppe Cecchio. Vita di Ugo Foscolo Lugano.

Διαλαμβάνων περὶ τῆς παρὰ τοῦ ἐξόχου Ἰταλοῦ Μόντη γενομένης τῶν τοῦ Ὀμήρου ποιημάτων μεταφράσεως, ἥτις καὶ ἡ καλλίστη τυγχάνει, καθ' ἡμᾶς, ἀπασιών. ὧδε πῶς ἀμείβει: Monti quando continuò a tradurre Omero poco o nulla sapeva di Greco, e se non fossero le tante traduzioni Latine e Francesi che abbiamo, e l'ajuto che ricevette da Mustoxidi.

14) Satiro di A. Persio Flacco, Traduzione di V. Monti.

Ὁ Βερβοιζιώτης Μόντης, εἰς τὸν προσωπειαστῆρα τοῦ Α. Μουστοξύδου καὶ ἐπισημοτέρου

Ἐν ἔτει 1829 προσκληθεὶς παρὰ τοῦ αὐοιδίμου Κυβερνήτου Κόμ. Γ. Καποδιστρίου, μετέβη εἰς τὴν ἀπελευθερωθεῖσαν Ἑλλάδα, ἐνθα ἀνέλαβε τὴν διοργάνωσιν τῶν ἐν Αἰγίνῃ δημοσίων ἐκπαιδευτηρίων, πρὸς δὲ καὶ τὴν διεύθυνσιν τοῦ περιοδικοῦ συγγράμματος «Ἡ Αἰγιναία», καὶ τῆς ἐφημερίδος «Ὁ Ἕλλην. Ταχυδρόμος».

Ἀλλ' ἡ ἀποτρόπαιος τοῦ Κυβερνήτου δολοφονία ἠνάγκασε ἐκόντα ἄκοντα τὸν Μουστοξύδην ν' ἀπέλθῃ τῆς Ἑλλάδος, καὶ δὴ καὶ μετὰ πολυχρόνιον ἀπουσίαν ἐπανέκαμψεν εἰς τοὺς κόλπους τῆς οἰκείας Πατρίδος, τότε ὑπὸ τὴν Ἀγγλικὴν προστασίαν διατελούσης.

Ἐλθὼν εἰς Κέρκυραν ἠσπάσθη ἐφ' ἱκανὰ ἔτη τὸν πολιτικὸν βίον, διαπρέψας ἀείποτε ὡς ἀνὴρ ἀκρου πατριωτισμοῦ καὶ πολιτικῆς ἰκανότητος, καὶ ἀναβάς εἰς τὰ ὑψηλότερα τοῦ Κράτους ὑπουργήματα.

Διεθλὼν καὶ τὸν βραχὺν τοῦτον πολιτικὸν βίον, ἐδόθη καὶ αὖθις εἰς τοὺς φιλολογικὸς ἀγῶνας, ἐκδοὺς σὺν τοῖς ἄλλοις κατὰ τὰ ἔτη 1843—47 τὸν πολῦτιμον Ἑλληνομνήμονα, ἐν ᾧ κατεχώριζε πολλοὺς θησαυροὺς τοῦ μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ, πρὶν δὲ τούτου ἔλαβε παρὰ τοῦ Ὁθωνοῦ Βασιλέως τῆς Ἑλλάδος τὸ χρυσοῦν τοῦ Σωτῆρος παράσημον.

Περὶ τὰ μέσα τοῦ 1845 ἔτους ἐπὶ τῶν εὐκλεῶν ἡμερῶν τοῦ ἐν Ἐπτανήσῳ Ἀρμοστέουτος Σείτωνος ἀνηγορεύθη ἐκ δευτέρου ἱστοριογράφος ἐπίσημος τῆς Ἰονίου Πολιτείας, ἔκτοτε δὲ κατεγίνετο εἰς τὴν συλλογὴν τῶν τιμαλφῶν κειμηλίων τῆς ἱστορίας τῆς Κερκύρας, ὡς χειρογράφων, ἐπιγραφῶν, νομισμάτων¹⁵⁾ καὶ ἄλλων ἀρχαιολογικῶν ἐγγράφων, ἐν διαφόροις τῆς Ἑσπερίας Εὐρώπης Ἀρχείοις, καὶ

συμμαθητῶν, ἰστομολογῶν ἢ μᾶλλον ἐρμηνεύων τὴν λατ. λέξιν *expers* διὰ τῆς Ἑλλ. *δεόματος*, ἀποδίδει τοῦτο τῷ Μουστοξύδῃ, τάδε λέγων:

... Questo ingegnoso sospetto non è mio, ma di uno fra molti e bravi studenti dell' Università di Pavia, il giovine A. Mustoxidi Corcirese, ch' io son solito di chiamare il mio Plutarco, perchè sin d' ora, questa nascente speranza de' buoni studi sa un po' di tutto, e il sa bene.

15) Ἡ πρώτη σύστασις Ἐ.ν. Νομισματολ. συλλογῆς χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ ἔτους 1829. Τὰ συλλεχθέντα τότε νομίσματα ἐτέθησαν ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ πλουμαθοῦς Α. Μουστοξύδου, δυστυχῶς ὁμοίως ἀγνωστῆται ἢ ποῖα καὶ ὅποια ἀρχαῖα νομίσματα συλλεχθέντα, ἤφησεν ὁ σοφὸς αὐτὸς ἀνὴρ.

ἰδίᾳ ἐν τοῖς τῆς Νεαπόλεως¹⁶⁾ καὶ Ἐνετίας ὑπαρχόντων, καὶ εἰς τὴν ἐκθεσιν αὐτῶν ἐν ἰδιαιτέρῳ συγγράμματι ὅπερ ἤρχισεν ἀλλὰ δυστυχῶς κατέλιπεν ἡμιτελές, μόνον ἐκ πεντήκοντα παρίπου τυπογραφικῶν φύλλων συγκείμενον, καὶ τιμώμενον ἀντὶ τῆς εὐτελοῦς τιμῆς Δραχμῶν 3.ῶν.

Περὶ τὴν δύσιν τοῦ βίου ὁ Μουστοξύδης ἀναδείκνυται τὸ τελευταῖον, Ἄρχων τῆς ἐν Ἐπτανήσῳ Δημοσίας Ἐκπαιδευσεως.

Τέλος ἐτελεύτησε τὸ ζῆν ἐν Κερκύρᾳ τῇ 17.ῃ Ἰουλίου 1860¹⁷⁾,

16) Τὰ Ἀρχαῖα ταῦτα τῆς Νεαπόλεως περιεῖχον πλεῖστα ὄσα χειρόγραφα εἰς τὴν ἰστορίαν τῆς Κερκύρας ἀνήκοντα, ἐξ ὧν πολλὰ ν' ἀντιγράψῃ ἠδύνατο ὁ Α. Μουστοξύδης, εἰ ἡ ἀναδίφησις αὐτῶν ἦτο τοῖς πᾶσι περὶ τὴν Ἀρχαιολογίαν ἀσχολουμένοις προσίτη, ἀλλὰ πρὸς βλάβην ἡμῶν πάντα τὰ τῆς τῶν Ἀνδραγαθῶν ἐποχῆς ἐγγράφα ἦσαν ἐπὶ τοῦ πρώην Βασιλέως τῆς Νεαπόλεως ἐγκλειστα, καὶ πρὸς οὐδένα οὐδενὶ λόγῳ ἐπετρέπετο ἡ ἀναδίφησις αὐτῶν, ὥστε πολλὰ σπουδαῖα τῶν χρόνων ἐκείνων γεγονότα ἔμειναν πάντῃ ἀγνωστα καὶ πρὸς αὐτοὺς τοὺς ΚΚ. Μουστοξύδην καὶ Λούινστον.

Ἄλλ' ἅμα ἰευθερίας ἡμέραι ἀνέτειλον ἐπὶ τῆς ταλαίνης Ἰταλίας, καὶ ἀκόλυτον εὐρον τῶν Ἀρχαίων τὴν εἰσόδον οἱ φιλόσοφοι, ἀμείσως μετέβη ἐκ Γερμανίας εἰς Νεάπολιν, ἀναλαμβάνει τῆς Πρωσικῆς Κυβερνήσεως, πρὸς ἐξέτασιν ὧν ἐλέγμεν ἐγγράφων, ἀνὴρ εἰπερ τις καὶ ἄλλος ἐμπειρος περὶ τὴν ἀνάγκωσιν αὐτῶν καὶ ἐρμηνείαν, γνωστός εἰς τὸν Φιλολογικὸν κόσμον, ἔνεκεν πλείστου λόγου ἀξίων πονημάτων τὴν ἐν Ἑλλάδι Φραγγοκρατίαν διαλαμβαόντων καὶ εἰς διαφόρους γλώσσας μετενεχθέντων, ὁ Καθηγ. Κίρλοσ Ηοφ δ' νῦν συντάσσει ἐν Γερμανίᾳ πλήρη περὶ τῆς ἐν Κερκύρᾳ τῶν Ἀνδραγαθῶν δυναστείας πραγματείαν (τῇ βοήθειᾳ ἐνδὸς τῶν μᾶλλον διακεκριμένων νεωτέρων Κερκυραίων φιλόλογων) δι' ἧς μέλλει νέον φῶς νὰ ἐπιχύσῃ ἐπὶ σκοτεινοτάτης τῆς ἡμετέρας ἱστορίας περιόδου.

17) Κατὰ προγενεστέρην ἐποχὴν ἄλλος τις Ἀνδρέας Μουστοξύδης εἶχε τελευτήσει τὸν βίον, πλείστοι δὲ ὑπέλαβον ὅτι αὐτὸς ἦτο ὁ ἡμέτερος, ἐν οἷς καὶ ὁ συντάκτης τῆς ἐν Ἀθήναις ἐκδομένης ἐφημερίδος «Ἡλιος» ἦς, πληροφορηθεὶς μικρὸν ὕστερον ὅτι ὁ Κερκυραῖος ἱστοριογράφος ζῆ, ᾗδὲ πως γράφει περὶ αὐτοῦ:

Ἐν Ἀθήναις «Ἡλιος».

Εὐχαρίστως ἐμάθομεν ὅτι ὁ Ἀνδρέας Μουστοξύδης φιλόλογος ἀριστος καὶ συγγραφεὺς πολλῶν βιβλίων ζῆ, ἄλλος δὲ τις Α. Μουστοξύδης ἐτελεύτησε.

Εἰς τὸν Ἀνδ. Μουστοξύδην, κλέος ὄντα οὐ μόνον τῆς Ἐπτανήσου ἀλλὰ καὶ τῆς Ἑλλάδος, ὀφείλει ἡ Ἑλλάς καὶ τιμὴν καὶ περιθαψίν. Ὁ πολυμαθέστατος Α. Μουστοξύδης ὑπῆρξεν ἐπὶ τῆς Ἑλληνικῆς δουλείας μετὰ τ.ῷ Ἀδαμαντίῳ Κοραῖ ἢ ἀηδῶν ἢ ἀγγέλουσα τὸ ἔαρ τῆς Ἑλληνικῆς παλλιγενεσίας. Προτρέπομεν τὸν Ἰπουργὸν τῆς Δημ. Ἐκπαιδευσεως νὰ ἐρευνήσῃ τὰ κατὰ τὸν Α. Μουστοξύδην, καὶ τὸν σεβασμῶν γέροντα εὐχαριστήσῃ καὶ περιθάψῃ.

Ἄν ὁ Μουστοξύδης ἐπιθυμῇ τὴν ἐπάνοδον αὐτοῦ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἡ Ἑλλὰς προσκαλεσάτω τὸν ἄξιον τὸ Πανεπιστήμιον ἔξει τὸν ἀληθῆ Πρύτανιν ἐν τῇ Σχολῇ τῆς Φιλολογίας, ἢ ἐν τῇ ἐπιτροπῇ τῶν ἀπανταχοῦ σοφῶν Ἑλλήνων τὸ καταγόντων.

ἐν μέσῳ γενικοῦ καὶ ἀπαρμυθίτου πένθους, καταλιπὼν προσφιλέστατον μονογενῆ υἱὸν Μιχαήλ τοῦνομα, προικισμένον δι' οὐκ ὀλίγων προτερημάτων καὶ μαθητεύσαντα ἤδη λίαν εὐδοκίμως ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ Εὐρώπῃ, παρέχοντα δὲ τὴν χρηστὴν ἐλπίδα, ὅτι θέλει δειχθῆ ἄξιος τοῦ κλέους τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, συμπληρῶν καὶ ἐκδίδων ὅσα τῷ ἐγκατέλιπεν ἀτελῆ ἀνεκτίμητα κειμήλια, ἐπ' ὠφελείᾳ τῆς Πατρίδος.

Ἐπὶ τοῦ νεκροῦ αὐτοῦ ὁ Πέτρος Βράϊλας Ἀρμένης, ἕτερος ἀγλαῆς βλαστὸς τῆς Ἑλληνικῆς χώρας, ἀπήγγειλε, ἐντολῇ τῆς Κυβερνήσεως, περιεκτικώτατον καὶ κατανυκτικώτατον ἐπικήδιον.

Τοιοῦτος ἐν περιλήψει, ὃ φίλε ἀναγνώσα, ὁ φιλολογικὸς βίος τοῦ ἡμετέρου περιφανοῦς συμπολίτου Ἀνδρέου τοῦ Μουστοξύδου, δεσπολλοῦς μὲν μετ' αὐτὸν εἶχε, οὐδένα δὲ πρό αὐτοῦ κατὰ τὸν σοφὸν Βράϊλαν.

N. S. Z.

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΦΙΛΕΤΗΡΕΙΟΝ ΒΙΒΛΙΟΦΥΛΑΚΕΙΟΝ
ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΑΘΕΟΥΡΙΟΥ

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΚΥΡΙΟΝ ΑΒΒΑ

ΙΑΚΩΒΟΝ ΜΟΡΕΛΛΗΝ

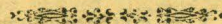
ΣΥΜΒΟΥΛΟΝ ΤΗΣ Α. Μ.

ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΤΗΣ ΑΥΣΤΡΙΑΣ

ΙΠΠΟΤΗΝ ΤΟΥ ΣΙΑΗΡΟΥ ΣΤΕΜΜΑΤΟΣ

ΒΑΣΙΑΙΚΟΝ ΕΝ ΕΝΕΤΙΑ ΒΙΒΛΙΟΦΥΛΑΚΑ

ΚΤΑ. ΚΤΑ. ΚΤΑ.

Προσφιλέστατε καὶ ἀξιότιμε Κύριε.

Περὶ τῆς ἀρχῆς τῶν τεσσάρων ἵππων τῶν ἐκ νέου τὴν κυρίαν πύλην κοσμοῦντων τοῦ ἐν Ἑνέτιᾳ περιλάμπρου Ναοῦ, «Ὁ Ἅγιος Μάρκος», πολλὰ μὲν μετὰ τὰ ὑπὸ τῶν πάλαι ῥηθέντων καὶ ἐναγχοῦς ἐπανελήφθησαν, ἀλλ' οὐδὲν ἦττον οὐπω τὸ ἀντικείμενον προσκόντως διεφωτίσθη, ὥστε ἕως ὅλων καὶ περιττῇ ν' ἀποβαίη πᾶσα περαιτέρω περὶ τούτου διάλεξις. Ὅθεν δὲν διστάζω καὶ γὰρ νὰ ἐκθέσω τινὰς περὶ τούτου δοξασίας μου, ἅς περ ἀφιερῶ ἱμῖν, τῷ ἀξιότιμῳ καὶ ἀκραίφνῳ τῶν Μουσῶν θεράποντι, σεβασμοῦ καὶ ἀγάπης τεκμήριον.

Πρὸ τριῶν ἑκατονταετηρίδων ἤδη ὁμολογεῖται ὑπὸ τινῶν μὲν, ὡς πιθανὴ εἰκασία, ὑπὸ τινῶν δὲ, ὡς ἀλήθεια ἀναμφίλογος, ὅτι οἱ περὶ ὧν πρόκειται ἵπποι ἐτοποθετήθησαν πρῶτον ἐπὶ τῆς ἐν Ῥώμῃ τῷ Νέρωνι ἰδρυθείσης ἀψίδος, δι' ἣν κατὰ τοῦ Τηριδάτου, τῆς Ἀρμενίας Ἡγεμόνος, ἤρατο νίκην, καὶ ὅτι περὰ Κωνσταντινίου μετηνέ-

χθίσαν εἶτα εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ κτισθεῖσαν ὁμώνυμον πόλιν. Τεκμαί-

Αὐτοκράτορος τούτου κοπέντα, φέρουσιν ἐντετυπωμένην θριαμβευτικὴν ἀψίδα μεθ' ἵππων, ἐν τῷ αὐτῷ βήματι καὶ τῇ στάσει, ἐν ἧ καὶ οἱ ἡμέτεροι οὔτοι.

Ἀλλὰ πρῶτον, πόθεν δῆλον ὅτι οἱ ἐπὶ τοῦ νομίσματος εἰκονισμένοι τέσσαρες ἵπποι ἦσαν ἐξ ὀρειχάλκου; Ἔτι τὸ ἐπέχον ἡμᾶς νὰ εἰπωμεν μετὰ τοῦ Ἑλληνοῦ ἐπιγραμματοποιοῦ ὅτι καὶ ἄρμα καὶ ἡνίοχος καὶ ἵπποι καὶ ζυγὸς καὶ ἡνίαὶ καὶ μᾶστιξ καὶ ἡ ἐπ' αὐτοῦ νίκη ἦσαν ἐξ ἐναντίας ἐκ μαρμάρου; εἶτα τὸ βῆμα καὶ ἡ στάσις τῶν ἵππων τοσοῦτον ἄρα ἐξοχοί εἰσιν, ὥστε ἀδύνατος ἢ ἀποβαίνῃ ἡ παράστασις αὐτῶν παρὰ πλείονων τεχνητῶν, ἐπιμελῶν τῆς φύσεως μιμητῶν; Τὰ ἀρχαῖα ὀρειχάλκινα τεχνουργήματα μάλιστα οἱ πολῦτοιμί λίθοι καὶ τὰ τε Ἑλληνικὰ καὶ Ῥωμαϊκὰ νομίσματα, παρέχουσιν ἵππους τὴν αὐτὴν στάσιν ἔχοντας τῶν ἐν Ἑνετία τούτων ἄρα, ἐὰν ὁ ῥηθεὶς λόγος ἰσχύῃ, δυνάμεθα εἰς ἔτι ἀρχαιότεραν ἢ ἀγάγωμεν αὐτοὺς ἐποχὴν, ἢ νὰ συμπεράνωμεν ὅτι, ὡσπερ τὸ Ὀμηρικὸν Ἀγαμεμόνειον σκῆπτρον, μετέβαινον ἀπὸ Ἡγεμόνος εἰς Ἡγεμόνα, καὶ ἀπὸ ἔθνους εἰς ἔθνος.

Τῷ ὄντι Παῦλος ὁ Ῥαμνοῦσιος ὑπέλαβεν ὅτι ὁ Κωνσταντῖνος ἦρεν αὐτοὺς ἀπὸ τῆς ἀψίδος τοῦ Τραϊανοῦ, ὁ Τραϊανὸς ἀπὸ τῆς τοῦ Δομετιανοῦ, ὁ Δομετιανὸς ἀπ' ἐκείνης τοῦ Νέρωνος, καὶ οὗτος τελευταῖον ἀπὸ τῆς ἀψίδος τοῦ Αὐγούστου¹⁾. Καὶ διατί ποτε τοῦτο; Διότι ἐν τῷ ἔμπαλιν τῶν νομισμάτων εἰσὶν ἐντετυπωμένοι ἀψίδες, ἵπποι καὶ ἄρματα, ὡσανεὶ ἐν τοσαύτῃ συρροῇ διδασκάλων ἐξόχων, μεταξὺ τῆς χαρᾶς τῶν μεγαλοπρεπῶν καὶ δημοσίων ἀγώνων, ἐν μέσῳ τῶν σκύλων ἀπείρων νικῶν, τοσαύτη ἀγαλμάτων ἐν Ῥώμῃ σπάνις ὑπῆρχεν, ὥστε ἢ ἀναγκάζονται νὰ φιλονεικῶσι περὶ τῆς αὐτῶν κατοχῆς, ἐν ᾧ μάλιστα καὶ ἐν αὐτῇ τῆς Αὐτοκρατορίας τῆ παρακμῆ, αἱ πλατεῖαι αὐτῆς ἐκοσμοῦντο ἐξ ὀγδοήκοντα τεσσαρῶν ὀρειχάλκινων ἵππων, ὡς μαρτυρεῖ Π. ὁ Οὐτίκτωρ²⁾.

Ὁ τύπος λοιπὸν ἐνὸς καὶ μόνοι νομίσματος δὲν ἀρκεῖ ἵνα τὸ μνημεῖον ἀναχθῇ εἰς τὴν τοῦ Νέρωνος ἐποχὴν.

(1) De Bello Costant. L. III.

(2) De Region. Urbis Romae.

Ἀλλὰ τὴν δόξαν ταύτην ὑπὸ Σεβαστιανοῦ Ἐρίτζου ἀνανεώθεισαν, καὶ μετὰ πλείονος πολυμαθεῖς τῶν πρὸ αὐτοῦ ἐπιστηριχθεῖσαν¹⁾, πλείοι ὅσοι ἄχρι τοῦδε ἠσπάσθησαν ἱστορικοὶ καὶ φιλόλογοι, ξένοι τε καὶ ἑμογενεῖς, ὧν ἔργον ἂν εἴη, διὰ τὸ πολυάριθμον, ἀνενεγκεῖν ἐνταῦθα τὰ ὀνόματα, καὶ τοὶ πολλῶν ἐξ αὐτῶν ἐντιμον θέσιν ἐν τῇ φιλολογίᾳ κατεχόντων καὶ φήμης οὐ τῆς τυχούσης ἐπαξίως ἀπολαύοντων. Οὐδὲν ἤττον δὲν δυνάμεθα δύο ἐκ τούτων νὰ διέλθωμεν ἐν σιγῇ, τὸν Ἀντώνιον, δηλονότι, Ζανέττον καὶ τὸν Κόμ. Λεοπόλδον Κικονιάρων, προσπαθήσαντας νὰ ἰσχυροποιήσωσιν, εἰ δυνατόν, τὴν δόξαν ταύτην διὰ καινῶν ἐπιχειρημάτων, ἅπερ οὐκ ἀπίθανα ἔδοξεν αὐτοῖς, καὶ ἅτινα διαφέρει ἡμῖν νὰ βασανίσωμεν ἕκαστον ἰδίᾳ²⁾.

Λέγουσι λοιπὸν ὅτι αἱ ἐν τῇ χύσει τῶν ἡμετέρων ἵππων ἀναφανόμεναι ἀτέλεια ἀρμόζουσιν εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Νέρωνος, καθότι ἐκ πολλῶν ἀδιαφιλονεικῆτων τοῦ τε Πλινίου καὶ τοῦ Σουετωνίου χωρίων, μαρτυρεῖται ὅτι οὐκέτι κοινὴ ἦν τότε ἡ χωνευτικὴ τῶν ὀρειχάλκων τέχνη. Ἀλλ' ἐνταῦθα δωρεὰν ὁ Σουετωνίος ἐπάγεται, διότι οὗτος τηρεῖ πλήρη ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου σιωπῆν τὸ δὲ χωρίον τοῦ Πλινίου ἀντιστρατεύεται ἴσως κατὰ τῶν ἀτόπως εἰς ἰδίαν ἐπικουρίαν ἐπικαλεσθέντων αὐτό. Ἀφηγεῖται ὁ ἱστορικὸς ὅτι ὁ Ζηνοδώρος μετεπέμφθη ἐκ τῆς Γαλατίας ἵνα τὸν κολοσσὸν τοῦ Νέρωνος κατασκευάσῃ, ἀλλ' ὅτι τότε δῆλον ἐγένετο ὅτι ἠφάνισται ἡ χωνευτικὴ τῶν μετάλλων τέχνη, ἂν καὶ τοῦ Αὐτοκράτορος διατεθειμένου ὄντος νὰ παράσχη ἐν ἀφθόνοις χρυσὸν τε καὶ ἄργυρον, τοῦ δὲ Ζηνοδώρου οὐδ' ὅπως οὖν τῶν ἀρχαίων ἐλαττωμένου κατὰ τὴν τέχνην τοῦ ἐργάζεσθαι προπλάσματα καὶ τοῦ γλύπτειν μάλιστα δὲ ὅσον οὗτος ἐν ταύτῃ διέπρεπε, τοσοῦτ' μᾶλλον διατρανώθη τῆς τέχνης ἢ ἀπώλεια³⁾. Ἀλλ' αἱ λέξεις «Statua indicavit interiisse fundendis aeris scientiam» πολλαχῶς ὑπὸ τῶν μεταφραστῶν ἐρμηνεύονται, τινῶν μὲν, ὅπως ἀπολωλυῖαν ἠγουμένων τὴν χωνευτικὴν τῶν μετάλλων τέχνην, καὶ ἐκ μαρμάρου τὸν κολοσσὸν ὑποτι-

1) Discorso sopra le medaglie degli antichi p. 97 e 98, quarta ediz.

2) Delle antiche statue Greche e Romane T. II. Dei quattro cavalli riposti sul Frontone della Basilica di S. Marco Ven. 1813 m. 4.

θέντων ¹⁾, τινῶν δὲ εἰκάζοντων ὅτι οὐκέτι γνωστός ἦν ὁ τρόπος τοῦ συγκριθῆναι, καὶ ἐν ταῖς ἀπαιτουμέναις ἀναλογίαις τὰ μέταλλα μίγνυσθαι, ὥστε ν' ἀποβῆ ὄρειχαλκος ἄριστος, καὶ ἄλλων ἐπὶ τέλει ἰσχυριζομένων ὅτι ἡ ὑπὸ Νέρωνος ἀπαιτηθεῖσα τοῦ ὄρειχαλκου ποιότης, ἦν κράμα μεγάλης ἀξίας καὶ σπάνιον ²⁾.

Ἐν τοιαύταις περιπτώσεσιν ἀπροσδιόνυσοι ὄλως εἰσὶ τοῦ Πλινίου αἱ λέξεις, οὐδ' οἱ ἡμέτεροι ἵπποι διὰ τε τὴν ὕλην, ἐξ ἧς σύγκεινται, καὶ τὴν μορφήν αὐτῶν, δύνανται ν' ἀναχθῶσιν εἰς ἐποχὴν, καθ' ἣν, κατ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου ἱστορικοῦ τὴν μαρτυρίαν, ἀμφεβάλλετο ἂν χαίρινα ἦσαν τὰ ἐξ ὄρειχαλκου κατασκευάσματα διὰ τὴν ὕλην, ἢ τὴν τέχνην.

Ἄλλ' ἔσω ὅτι αἱ λέξεις «*Interiisse fundendis aeris scientiam*» ἐννοοῦσι τὴν ἀπώλειαν ἢ τὴν παρακμὴν τῆς χωνευτικῆς τέχνης· θέλει τότε ῥηθῆ ὅτι χάριν τοῦ Ζηνοδώρου ἀναγεννηθεῖσα, ἀδύνατον ἦτο καὶ νὰ τελειοποιηθῆ παρευθὺς, καὶ ἐντεῦθεν τὰ ἐν τῇ χύσει τῶν ἵππων ἐμφαινόμενα ἐλλείμματα, δι' ἐπιστάτων τεμαχίων κεκαλυμμένα.

Ἄλλ' ἡ θριαμβευτικὴ ἀψις, ἐφ' ἧς τεθειμένοι κατὰ πρῶτον φημιζονται, ὑπὸ τῆς κολακείας τῆς Γερουσίας, ἀφιερῶθη τῷ Νέρωνι, πέντε ἢ ἐξ ἑτῆ πρὶν ὁ τύραννος διὰ τῶν ἐρείπιων τῆς ἐμπρησθείσης πατρίδος οἰκοδομήσῃ τὴν χρυσὴν κλυομένην οἰκίαν, καὶ ἐπομένως ὁ Ζηνοδῶρος ἐκ Γαλατίας μεταπεμφθῆ, ἵνα κατασκευάσῃ τὸν ἐπὶ τοῦ νάρθηκος αὐτῆς μέλλοντα νὰ τεθῆ κολοσσόν ³⁾. Καὶ ἂν πᾶσαι αἱ ὑπ' αὐτοῦ πρὸς ἀναζωοποίησιν τῆς χωνευτικῆς τέχνης καταβληθεῖσαι προσπάθειαι, ἀνωφελεῖς ἀποβάσαι, ἔτι μᾶλλον ἀπέδειξαν τὸν παντελῆ μαρασμόν καὶ τὴν ἀπώλειαν, ἐν ποίᾳ ἄρᾳ γε καταστάσει ἐλλόγως πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ὑπῆρχε πρὸ τῆς ἀφίξεως τοῦ Ζηνοδώρου εἰς Ῥώμην; Καὶ εἰσὶν ἄρᾳ γε πραγματικῶς τηλικαῦται τῶν ἵππων αἱ ἀτέλειαι, ὥστε εὐσυνειδήτως ν' ἀποδοθῶσιν εἰς τοσοῦτῳ ἀτυχή καὶ ἀθλίαν ἐποχὴν.

1) Nardini Roma Vetus. L. III. c. 22. Donat. De Urbe Roma. L. III.

2) Ciamb. Adriani Lett. al Vass. Tirab. Della Letter. Ital. Tom. II. L. 1. c. 11.

3) Tacit. Ann. L. XII § 41 XV § 42.

Ὁ Νέρων βουλόμενος νὰ κατασκευάσῃ ἑαυτῷ ἀνδριάντα, ἑκατὸν καὶ δέκα κυβικῶν ποδῶν τὸ ὕψος, μεγάλων καὶ ὑψηλῶν ὀρεγόμενος, ἀναγκάζεται πρὸς τοῦτο νὰ μεταχειρισθῆ τοὺς συγχρόνους αὐτοῦ, καὶ οὐδὲν ἕτερον δύναται νὰ πράξῃ, ἢ νὰ προσκαλέσῃ τὸν ἄριστον τῶν καλλιτεχνῶν, ἐκεῖνον, ὃν περ ὁ Πλίνιος θαυμάζων, τοῦ Καλάμιδος ἐφάμιλλον ἀποκαλεῖ, τὸν Ζηνοδῶρον, δηλονότι, ὃν ὁ Κόμ. Κικονιάρως ὑποπτέυει ὅτι ὑπῆρξε πρακτικὸς μόνον χωνευτῆς ἐπὶ ἀλλοτρίων προπλασμάτων.

Ἄλλὰ περὶ ἐτέρου εἶδους μνημείου προκειμένου, εἰκός ἐστι νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ Νέρων σφόδρα φιλόδοξος, ὅστις μετὰ πρωτοφανοῦς ἱεροσυλίας ἤρπασεν ἐκ Δελφῶν ὡς 500 θεῶν τε κἀνθρώπων ὄρειχάλκινα ἀγάλματα, ὅστις οὐ μικρὸν εἰς τὰς ὥραιάς τεχνὰς ἤρῃσκετο ¹⁾, οὐδέποτε ἤθελεν ὑπομείνει πρὸς τιμὴν του νὰ προτιμηθῶσι τὰ δύσμορφα ἔργα τῆς ἐποχῆς του, τῶν πάντοθεν διαλαμπόντων ἀριστουργημάτων τῆς Ἑλληνικῆς τέχνης.

Ἔτι πρὸς, ἐκ τῶν ἐν τινι οἰωδῆποτε ἔργῳ ἀναφαινομένων ἐντελειῶν, δυνάμεθα μὲν νὰ εἰκάσωμεν ἂν καθ' ἣν κατασκευάσθη ἐποχὴν, εὐτυχῶς ἔθεραπεύετο ἡ τέχνη εἰς ἣν ἀνήκει, ἀλλὰ δὲν δυνάμεθα καὶ ἀντιστρόφως ἐκ τῶν ἐλαττωμάτων αὐτοῦ ὅμοιον νὰ πορισθῶμεν συμπέρασμα. Ἀδίκως ἢ τεχνήτου τινος ἀπειρία ἤπασιν ἤθελε τοῖς συγχρόνοις αὐτοῦ ἐπινημηθῆ, καὶ ἀδίκως ἴσως ἤθελε τις αὐτὸν αἰτιαθῆ ὅτι δὲν ἤχθη εἰς πέρας τῶν ἵππων ἢ χύσις, διότι συμβαίνει πολλάκις ἕνεκεν ἐξωτερικῶν αἰτιῶν νὰ ψυχραίνηται τὸ τηχθὲν μέταλλον.

Πρὸς τούτοις ἵνα ἀποφασίσωμεν ὅτι ἡ τέχνη παρήκμαζε καθ' ἣν ἐποχὴν κατασκευάσθησαν οἱ ἡμέτεροι ἵπποι, δὲν πρέπει νὰ παραβάσωμεν αὐτοὺς πρὸς τὰ ὑπὸ τῶν νεωτέρων παρεχόμενα παραδείγματα, πρὸς οὓς μέγα ἢ τε ἐκ τοῦ χωνεῦσθαι τὰ τηλεδόλα ὑπ' αὐτῶν ἀποκτηθεῖσα πράξις, καὶ ἡ εἰς τὰς χημικὰς θεωρίας πρόοδος ὀνήνησιν, ἀλλὰ πρὸς τὰ ἀρχαῖα ἐκεῖνα, ἅτινα ἄχρις ἡμῶν περιῆλλον.

Μεταξὺ τούτων δὲ, τὸ ἡμέτερον μνημεῖον οὐ μόνον διὰ τε τὸν ἀριθμὸν καὶ τὸ μέγεθος διαπρέπει, ἀλλὰ καὶ μεταξὺ τῶν Ἡρακλειω-

τικῶν καὶ ἄλλων παραπλησίων τεχνουργημάτων, μετὰ μεγίστης δυσκολίας ἤθελεν εὐρεθῆ ἄγαλμα μὴ ἔχον ἐλλείμματά τινα, κεκαλυμμένα ὑπὸ τεμαχίων τινῶν λεπτῶς ἐντεθειμένων.

Ἄλλ' ἐνταῦθα ἕτεροι λόγοι παρευθὲς ἀναφύονται· α'. αὐτῇ τῶν ἵππων ἢ ἐπιχρῦσῶσι δείκνυσιν ὅτι ἀνήκουσιν εἰς ἐποχὴν, καθ' ἣν ὑπερενίκα τῆς ἀπλότητος ἢ μεγαλοπρέπεια, τῆς Ῥωμαϊκῆς σεμνότητος καὶ τῆς Ἀττικῆς γλαφυρότητος ἢ Ἐῶα πολυτέλεια· β'. τῶ Νέρωνι μεγάλως τὰ ὀρειχάλκινα τεχνουργήματα ἤρεσκον· γ'. οἱ ἵπποι ἐστερημένοι ὄντες εὐκινήτου τινὸς καὶ ξηροῦ, φαίνονται μᾶλλον Ῥωμαῖκοὶ ἢ Ἕλλητικοί.

Χωρὶς νὰ προσέξωμεν εἰς ὅ,τι διαρρήδην ὁ Γουάσκος βεβαίως, ὅτι διὰ τὴν κακὴν πρὸς τὸ καλὸν αἴσθησιν τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου ἐκαλύφθησαν ἐκ χρυσοῦ ¹⁾, καὶ πιστεύοντες καὶ αὐτοὶ ὅτι ἅμα ἐκ τοῦ χωνευτηρίου ἐξεληθόντων, ὁ χρυσοῦ καὶ ὁ ἄργυρος, παρώρμησε τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ὅταν μᾶλλον ἀκμαῖαι ἦσαν αἱ τέχναι, νὰ ἐπιχρῦσῶσι τοῦλάχιστον τ' ἀγάλματα, ὁπόταν ἀδύνατον ἦν νὰ κατασκευάσωσιν αὐτὰ ἐκ χρυσοῦ παγίου. Καὶ τῶ ὄντι κατὰ τὴν εὐδαίμονα ἐκείνην τοῦ Περικλέους ἐποχὴν, τὸ ἐν Δελφοῖς τοῦ Ἀπόλλωνος μαντεῖον πλήρες ἦν ἀγαλμάτων ἐπιχρῦσων, πάντοθεν τῆς Ἑλλάδος εἰς αὐτὸ ἀφιερωθέντων, καὶ δύο ἑκατονταστηρίδας περίπου πρὸ τῆς τοῦ Νέρωνος εἶχεν ὑπὸ Μανίου Ἀχιλίου Γλαβρίωνος ἀνατεθῆ ἐν τῶ ἐν Ῥώμῃ Ναφ' τῆς Εὐσεβείας ἢ ἐπιχρῦσος εἰκὼν τοῦ γεννήτορος αὐτοῦ ²⁾· ὁ Πλούταρχος ἐν τῶ περὶ δόξης Ἀθηναίων λόγῳ ³⁾, ὁμιλεῖ περὶ τῶν ἐν Ἀθήναις χρυσοτῶν καὶ πλακωτῶν ἀγαλμάτων· ὁ Αἰβίος ἀναφέρει ὅτι Περσεὺς ὁ Βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας αἰσθανόμενος τοὺς πολεμίους προσεγγίζοντας, ἔπεμψεν εἰς Πύδναν ἐν τάχει πάσας τὰς ἐπιχρῦσους εἰκόνας ⁴⁾· ὁ Κικέρων ὑποδείκνυσιν ἐν τῶ Καπιτωλίῳ πλῆθος ἐφίππων ἐπιχρῦσων ἀνδριάντων ⁵⁾· ὁ Οὐίτρούβιος διδάσκει ὅτι τῶν Ναῶν τὰ ἀετώματα ἔθος ἦν δίκην Τυρ-

ρηνῶν νὰ κοσμῶνται ἐξ ἀναγλύφων ἐκ κρητίδος ἢ ἐπιχρῦσου ὀρειχάλκου, ¹⁾ ὅπως μὴ καταχρασθῶμεν τῶν ἡμετέρων ἀναγνωστῶν, καὶ πάντα τοῦ Παιουανίου τὰ χωρία ἀνεγέλωμεν, ἐνθα οὗτος μνεῖται ποιεῖται τῶν λέξεων : *ἀδριὰς ἐπιχρῦσος*.

Ἐὰν δὲ ὁ Νέρων εἶχε μεγάλην τινὰ πρὸς τὰ ὀρειχάλκινα τεχνουργήματα τάσιν, μικρὸν τοῦτο διαφέρει, οὐδ' ὀρίζει ποσῶς ἐξαιρετικὴν ἐποχὴν. Ἀφ' ἑτέρου ὁ Πλίνος δὲν λέγει ὅτι αὐτῇ ἦν ἰδιαιτέρα τοῦ Αὐτοκράτορος κλίσις· ἀφηγεῖται μόνον ὅτι τοσοῦτον ἠγάπων τινὲς τοὺς ἐκ Κορινθιακοῦ μετάλλου ἀνδριάντας, ὥς ἔφερον πάντοτε αὐτοὺς μετ' ἑαυτῶν, καὶ ἀναφέρει ἐν τοῖς ἐμπροσθεν χρόνοις Ὀρτήσιον τὸν ῥήτορα ὅστις εἶχε πάντοτε μετ' ἑαυτοῦ μίαν Σφιγγα, οἱ ἂν ἐπορεύετο, τὸν Γάϊον Κέστιον, ἐπὶ Τιβερίου Ἰπατον, ὅστις, καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς μάχαις εἶχε πλησίον του ἄγαλμα, καὶ τὸν Μάρκον Βροῦτον, ὅστις τὰ μέγιστα ἠγάπα νεανίσκον τινὰ, ἔργον τοῦ Στρογγυλίωνος αὐτοῦ ἐκείνου, ὅστις ἐποίησε τὴν τοσοῦτω τῶ Νέρωνι προσφιλεῖ εὐκνημον Ἀμαζόνα ²⁾.

Ἀπολείπεται ἤδη ἡ τελευταία εἰκασία, ἥτις ἀδύνατον δίχα τῆς τῶν ἄλλων δύο βοηθείας νὰ διατηρηθῆ, ἢ ν' ἀποδείξη τι ἀφ' ἑαυτῆς.

Ἡ Ῥώμη ἔτρεφεν ἐκλεκτὰς ἀγέλας Θεσσαλικῶν, Ἡπειρωτικῶν, Σικελιανῶν καὶ Καπαδόκων ἵππων, οὐδ' ἐνοῶ διατὶ οἱ Λατίνοι ποιηταὶ ἤθελον ἀπεικάζει τὴν ὠραίαν φύσιν ἵνα περιγράψωσι, καὶ οὐχὶ οἱ τεχνῖται ἵνα γλυψῶσιν αὐτούς.

Καὶ ὅμως οἱ τεχνῖται οὗτοι ἦσαν Ἕλληνες ἢ ἡμιμοῦντο τὴν τέχνην αὐτῶν ἐκτὸς τούτου ἐξέστω ἀνθρώπῳ, ὅστις εἶδεν εὐθαρσεῖς καὶ ζωηροὺς καὶ τρέχοντας ἐν τοῖς πεδίοις τοὺς Ἕλλητικούς ἵππους, νὰ εἶπῃ ὅτι ἡ προκατάληψις ἀπατᾷ πολλάκις καὶ τὸ μᾶλλον ἐξοικειωμένον ὄμμα καὶ πνεῦμα καὶ καθ' ὅσον ἀποβλέπει τὰς ὠραίας τέχνας.

Ἀλλὰ τοσαύτη δξύτης καὶ τοσαύτη πολυμάθεια δαπανηθεῖσαι ἵνα εἰς τοῦ Νέρωνος τὴν ἐποχὴν τὸ ἡμέτερον μνημεῖον ἐγγραφῆ,

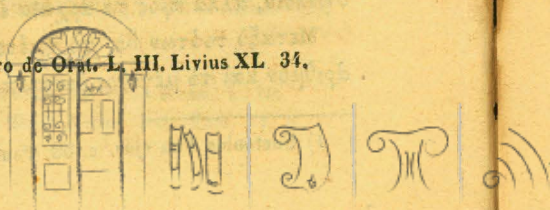
1) Essais sur le Statues p. 132.

2) Valerius Maxim. L. VIII. 15 Cicero de Orat. L. III. Livius XL 34.

3) Della gloria degli Atoniesi.

4) Libr. XIV. 6.

5) Epist. ad Att. VI. L. 1.

πόθεν ἄρα ἔλκουσι τὴν ἀρχήν; Ἐκ τοῦ νομίσματος. Ἀλλ' ἀφ' οὗ ἀνεσκευάσαμεν αὐτάς, βασιανίσαντες ἐκάστην ἰδίαν, ἐάν, κατὰ τύχην, δὲν ἐπιτύχωμεν πληρέστατα, αὐταὶ ὡσανεὶ φύλλα ἀφ' ἑαυτῶν ἀποξηραίνονται ἅμ' ἀνατραπέντος τοῦ κορμοῦ, οὐ περίξ ἐφύοντο· διότι δὲν εἶναι ποσῶς ἀληθὲς ὅτι ἐν τῷ νομίσματι τοῦ Νέρωνος, οἱ μεταξὺ τῶν δύο παρεστωσῶν νικῶν κείμενοι ἵπποι ὁμοιάζουσι κατὰ τὸ βῆμα τοὺς ἡμετέρους, ἐπειδὴ, ἐν ᾧ δύο ἐκ τούτων τινάσσουσιν εἰς τὸν ἀέρα τὸν δεξιὸν ἐμπρόσθιον πόδα, καὶ δύο τὸν ἀριστερόν, ἐκεῖνοι ἐκ συμφώνου καὶ οἱ τέσσαρες τὸν αὐτὸν πόδα ἀνυψοῦσι. Δύναται δέ τις νὰ πληροφορηθῆ περὶ τούτου, βλέπων οὐ μόνον τοὺς ὑπὸ Ἀγγέλωνος καὶ Βεγέλου ¹⁾ ἐγγαγραχθέντας πίνακας, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς ἔτι τοὺς ὑπὸ Ζανέττου καὶ Βελωρίου, οἵτινες οὐδὲν ἤττον ἐπάγονται ὡς ἰσχυροὶ καὶ ἀξιόπιστοι μάρτυρες τῆς δόξης πρὸς ἡν ἐναντίοι ἐκηρύχθημεν.

Ἀλλ' ἐὰν ἀξία ἦν αὕτη νὰ καταπολεμηθῆ δι' αὐτὸ τοῦτο, ὅτι ὁ χρόνος καὶ ἡ φήμη τῶν ἐπιστηρικτῶν αὐτῆς εἶχεν, οὕτως εἰπεῖν, καθιερώσει αὐτήν, ἐὰν καὶ διὰ μόνον εἰκασιῶν ἔπρεπεν ἀσφαλεστέραν τινα νὰ ζητήσωμεν ὁδὸν, ἵνα ἐπιφανεστέραν ἀναδείξωμεν τοῦ μνημείου τὴν ἀρχήν, διὰ τίνος ὑπομονῆς ἤθελε τις δυνηθῆ πάσας νὰ ἐξετάσῃ τὰς ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ἐξεμποληθείσας φληναφίας; Ἰποτίθεται ὅτι ἡ ἀψὶς ἀφιερῶθη τῷ Νέρωνι, χάριν οὗ ἀπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀρμενίας θριάμβου κατήγαγε; καὶ ἰδοὺ ὅτι ὁ Τηρηδάτης δωρεῖται τοὺς ἵππους τῷ Νέρωνι, ἢ ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι ἀποκτώσιν αὐτοὺς ἐν Περσίᾳ ²⁾.

Ὁμολογεῖται πρὸς τινος ὅτι κατεσκευασμένοι εἰσὶν ἐκ Κορινθιακοῦ μετάλλου, καὶ ἰδοὺ ἕτερος φάσκων ὅτι ἐχύθησαν ἐν ταύτῃ τῇ πόλει, καὶ ἐντεῦθεν μετνηχθησαν ἐπὶ τῆς ἀψίδος τοῦ Σεπτιμίου Σεθήρου ³⁾. Προσφέρει ὁ Κυνίσκος τῷ Διὶ ὄρειχαλκίνοους ἵππους εἰς τεκμήριον ἧς ἐν Ὀλυμπίᾳ ἤρατο νίκης; οὗτοί εἰσιν οἱ ἡμέτεροι, καὶ

ἀδιάφορον ἂν καὶ μετὰ τὸν Νέρωνα ὑπῆρχον ἐν τῷ αἰθρίῳ τοῦ Ναοῦ, ἐνθα κατὰ πρόωτον ἐτέθησαν ¹⁾.

Ὁ Λύσιππος κατασκευάζει χάριν τῶν Ῥοδίων τέσσαρας ἵππους ἵνα εἰς τὸ ἄρμα τοῦ Ἡλίου ἐπιζευχθῶσιν; οὗτοι μεταβαίνουσιν ἐπὶ τῆς ἀψίδος τοῦ Νέρωνος, ἐὰν καὶ Δίων ὁ Χρυσόστομος ὑποδείκνυσιν αὐτοὺς πολλὰ ἔτη ὕστερον ἔτι κείμενους ἐν τῇ ἀρχαίᾳ αὐτῶν θέσει ²⁾.

Ἀναφέρεται ὁ Λύσιππος; καὶ ὁ Νέρων καὶ ὁ Τηρηδάτης πρὸς αὐτὸν, πρὸ τεσσάρων ἤδη αἰῶνων τεθνηκότα, ἐπιβάλλουσι τὴν κατασκευὴν τοῦ ἀξιολόγου τούτου ἔργου, ὅπερ ἡμεῖς θαυμάζομεν ³⁾. Ἄνωνυμὸς τις τοῦ ἰγ' αἰῶνος, ἐν τινι μυθῶδι καὶ γελοίᾳ αὐτοῦ διηγήσει, ἀναφέρει ὅτι «in quatuor partis templi, τοῦ πύργου, «*Ὁ Ἄγιος Ἄγγελος*, fuere quatuor cavalli aerei deaurati» καὶ τούτο ἀρκεῖ τῷ Μοντφωκὸν ἵνα διαβεβαιώσῃ ὅτι μετνηχθησαν ἐνταῦθα ἐκ Ῥώμης, ὡσανεὶ ἡ δόμθυμος ὁμολογία καὶ ἡ ἀξιόπιστοτέρα πολλάκις παράδοσις τῶν συγγραφέων, μὴ καθαρῶς καὶ περὶ τοῦ σκύλου τούτου τῆς Ἑνετικῆς νίκης ὠμίλου ⁴⁾. Ἀλλὰ μὴν ἐν ἀμάρτημα συνεπιφέρει καὶ ἄλλα, καὶ ἐν ᾧ εἴτε διὰ νωχέλειαν, εἴτε δι' ἀμάθειαν αἰεὶ τ' αὐτὰ ἐπαναλαμβάνονται, ἀδιάφορον ἐὰν τοῦ ἀτυχοῦς κοινοῦ ἡ εὐπιστία ἐξαπατᾶται, ἢ ἀθλίως καπηλεύεται ἡ ἀλήθεια, ἀρκεῖ τις νὰ σφετερισθῆ φήμην λογίου.

Μετὰ τσαῦτα ἤδη ψεύδη, ἅτινα περὶ τῶν ἵππων τούτων ἐλέχθησαν, τίς θέλει τολμήσει τοῦ λοιποῦ νὰ διαλάβῃ περὶ τοῦ μνημείου τούτου, πρὸς ὃν νὰ μὴ δύνηται τις νὰ ἀποτείνῃ τὸ τοῦ Ποιοῦ;

«Στὰς ἵππων προπάροιθε

Αὐτῶν δ' ἀψάμενος γαιήοχον ἐνοστήγαιον

ἔμνηθι μὴ μὲν ἐκὼν τὸ ἐμὸν δόγμα ἄρμα πεδῆσαι ⁵⁾».

1) Patin Thes. Maur. p. 94. Dione Cass. L. XLVII A. Stellae Elogia.

2) Ramn. Coc. cit.

3) De—Brosses Lettres sur l' Italie Tomo I. p. 231.

4) Diar. Ital. C. IV Ficaroni osservaz. al Diar. del Montf. p. 9. Foscarini

1) Istorica Augusta Thesaurus Brandeburgiensis.

2) Pietro Giustin. Storia di Ven. L. 11. Sanuto. Vite dei Duchi di Venezia. Sansov. Ven. descr. p. 12 e p. 374 Choiseul de L' ecoust de l' infl des Croisades p. 147.

3) Sobry Poétique des Arts.

Ἄλλὰ τοσοῦτον ἄρα ἀσήμαντοί εἰσιν οὗτοι οἱ ἵπποι, ὥστε οὐδὲ μνεῖαν νὰ ποιήσῃ περὶ αὐτῶν πρέπει ἡ Ἱστορία, ἢ θέλομεν ἀφίσει αὐτοὺς γυμνοὺς καὶ τῶν κοσμημάτων ἐκείνων, ἅτινα ὀπωσθήποτε αὐτοῖς χορηγηθέντα, ἐχρησίμευσαν ὁμῶς, οὕτως εἰπεῖν, ἵνα μεγεθύνωσι τὴν ἀξίαν καὶ ἐφελκύσωσι τοῦ παροδίου τὴν προσοχὴν; Οὐχὶ βεβαίως. Καθαρισθέντων ἐκ τῆς κόπρου, ἐν ἧ περιετυλίσσοντο, πειρασόμεθα νὰ καταδείξωμεν αὐτοὺς λαμπροτέρους τοῦλάχιστον, ἂν οὐχὶ περιφανεστέρους, καὶ νὰ ποιήσωμεν ὥστε ὑπὲρ αὐτῶν νὰ ἰσχύσῃ ἡ κριτικὴ, ἂν ὄχι ἡ εὐφροσύνη.

Λέγουσι λοιπὸν οἱ Ἕνετοί, ὅτι οἱ ἵπποι οὗτοι ἀφῆθησαν ἐκ τοῦ ἵπποδρομίου, καὶ ἐν τῷ ἵπποδρόμῳ ἵπποι τέσσαρες τὸν ἀριθμὸν καὶ ἠνωμένοι, ἄλλοι δὲν ὑπῆρχον τῶν ὑπὸ Νικήτα Ἀκαμνήτου περιγραφέντων.

Ὁ ἱστορικὸς οὗτος ὀμιλῶν περὶ τῆς ἡδονῆς ἣν ἠσθάνθη ὁ Σουλτάνος βλέπων τὴν ἀμιλλαν τῶν εἰς τὸ ἵπποδρόμιον ἀποδουομένων, μετὰ τὴν ἐποχὴν Ἐμμανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ χρηματίσαντος Ἀυτοκράτορος ἀπὸ τοῦ 1143—1180, καὶ τὴν μωρίαν Ἀγαρηνοῦ τινος, ὅστις ἱπτάμενος ὑπέσχετο νὰ διέλθῃ τὸ τρίτον τοῦ μιλίου, προστίθῃσιν ὅτι οὗτος ἐπὶ τὸν πύργον ἀνέβη, ἐφ' ᾧ ἦσαν αἱ ἀψίδες τῆς βαλβίδος ἕνωται οἱ ἐκ χυτοῦ χαλκοῦ ἐπίχρσοι ἵπποι, κεκηφότες ὀπωσοῦν τοὺς ἀύχενας ἔχοντες, ἀντιβλέποντες ἀλλήλους καὶ πνέοντες δρόμον¹⁾. Πρὸς τὸ χωρίον τοῦτο ἀνχμφιβόλως ἀπέβλεψεν ὁ Ἐρίτζος ὁπότεν δισχυρίσθη ὅτι οἱ ἡμέτεροι ἵπποι εἰς τὸν ἵπποδρόμον ἦσαν, ὡς γράφει Νικηφόρος ὁ Γρέγορος, μόνον τ' ὄνομα τοῦ ἱστορικοῦ πλανηθεὶς μεταβάλλον.

Ἀναφέρει αὐτὸ καὶ ὁ Δουκάγγιος, ὁ δὲ Βανδούριος²⁾ καὶ ὁ Φοκαρίνης ὀλόκληρον ἐπάγονται αὐτὸ, ὣν ὁ τελευταῖος μάλιστα κύριον ὑπολαμβάνει τὸ ἐθνικὸν ὄνομα Ἀγαρηνός, ἀπατηθεὶς ἐκ τῆς Λατινικῆς μεταφράσεως, καὶ ἐπιλαθόμενος ὅτι οὕτω καλοῦσιν οἱ Ἕλληνες καὶ τὸ καταπίεζον αὐτοὺς θεοστυγὲς γένος.

Τὸ ἀμάρτημα τοῦτο παρετηρεῖτο, διότι καὶ ἄλλοι ἐπίσης ἐπανάλαβον αὐτὸ μετ' ἐκείνων.

1) Am. III. § 5.

2) Comm. in Antig Const. L. III, p. 497. Const. Chr. L. 11.

Ἄλλ' ἐπανερχόμενος εἰς τὸ προκείμενον λέγω ὅτι ἡ περιγραφὴ τοῦ Νικήτα θαυμασίως συμφωνεῖ πρὸς τὸ νῦν ἐνώπιον ἡμῶν παριστάμενον. Οὐδὲν ἦττον ἀνὴρ, οὐ αἱ γυνῶμαι μέγιστον ἔχουσι κύρος, φαίνεται ἐκ τῶν δε τῶν λόγων αὐτοῦ ὀπωσοῦν ἀμφιβάλλων, «*Sane Græci de quatuor equis ex ære inaurati in hippodromo menorant, nisi quod Nicetas capite reclini ferocientes et in cursum ruentes facit*¹⁾». Ἄλλ' ὁ Εὐνιος ἔκρινε μὴ ἰδῶν τ' ἀγάλματα, ἢ ἐπὶ τῶν πινακῶν γεγλυμμένα, καὶ ὑπάρχει τις διαφορὰ μεταξὺ τοῦ: *πρότερος δρόμον* τοῦ Βυζαντινοῦ ἱστορικοῦ καὶ τοῦ: *capite reclini ferocientes, et in cursum ruentes*; ἐκτὸς δὲ τούτου, ὡς προσφυῶς παρατηρεῖ ὁ δξυδεκέστατος Δίσσιγγ, περιωρισμένων οὐσῶν ἐντὸς τινῶν ὀρίων τῶν ἱχνογραφικῶν τεχνῶν, ἀκίνητα ἀποβαίνουσι πάντα τὰ σχήματα, καὶ καθὼς οὔτε τὸν τόπον, οὔτε τὸν χρόνον, οὔτω οὐδὲν ἕτερον δύνανται νὰ ἐκφράσωσι παρὰ τὴν ἀρχὴν ἢ τὴν αἰτίαν τῆς κινήσεως τῶν ἵππων, ἀφίνοντα ἵνα ἡ ἡμέτερα φαντασία ἀναπληρώσῃ τὸ λοιπόν.

Καὶ ὀλίγον μέλει πρὸς ἐκεῖνον, ὅστις πρὸς ἐπίδειξιν ἀγχινοίας, συγγράφει ὀπωσοῦν ἐπιτηδευτῶς νὰ παραστήσῃ τὰ πράγματα ζωηρότερον τοῦ πραγματικοῦ, οὐδὲ δυνάμεθα ἤδη νὰ ἀπαιτήσωμεν τὴν λεπτομερῆ τοῦ ἀπογράφοντος ἢ ἱχνογραφούντος ἀκρίβειαν, ἐὰν μάλιστα ὡς ὁ Νικήτας ὀμιλεῖ περὶ τινος μνημείου κατὰ παρέκβασιν.

Οὐδ' ἐν τέλει μεγάλην εὐρίσκω διαφορὰν μεταξὺ τῶν λόγων τοῦ ἱστορικοῦ τούτου, φύσει ἀθηροῦ καὶ ἐμφαντικοῦ καὶ τῶν τοῦ Βερνάρδου Ἰουστινιανοῦ καὶ Μιχαὴλ Ὀσπιτάλη, ὁπότεν ὁ μὲν λέγει ὅτι οἱ ἵπποι φαίνονται οἴωναι τότε θέλοντες εἰς τὴν ὑποκειμένην πλατεῖαν νὰ πηδήσωσι²⁾, ὁ δ' ἕτερος περιγράφει αὐτοὺς, «*Spirantes naribus ignem*³⁾».

Συμφωνήσαντες ὅτι τὸ δόγμα τοῦ Νικήτα δὲν ἐξασθενεῖ, ἀλλὰ μᾶλλον ἐπερώννυσι τὴν κοινὴν παράδοσιν, λέγομεν ὅτι οἱ τέσσαρες ἐπίχρσοι ἵπποι, οἱ κείμενοι ἐπὶ τῶν κιγκλίδων πρὸς τὰ ἄνω τοῦ

1) Heyne Priscæ artis opera Const. Sect. II. Com. Soc. Gotting. V. XI.

2) Hist. Venet. L. XV.

3) Carmen. ad Jacobum Surianum Patr. Venet.

Ἴπποδρομίου, μετηνέχθησαν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀπὸ τῆς Χίου ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ νέου περὶ τὰ τέλη τοῦ 6. αἰῶνος.

Τοῦτο ὁμοφώνως κηρύττουσι τρεῖς Ἕλληνες συγγραφεῖς, ὁ Πάπιος, εἰς ἀνώνυμος καὶ Γεώργιος ὁ Κοδινός· καὶ οἱ δύο πρῶτοι ὠμίλου περὶ πραγμάτων κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτῶν σωζωμένων ἐνώπιον τῶν συγχρόνων, καὶ χωρὶς νὰ δύνανται νὰ ἔπωται ταῖς γνώμας τοῦ λαοῦ, διότι ἕκαστον μνημεῖον ἔφερεν ἐν τῇ βάσει ἐπιγραφὰς δηλοῦσας εἰς τοὺς μεταγενεστέρους καθαρῶς τὴν ἀρχὴν ¹⁾.

Ὅθεν ἀγνοῶ τῇ ἀληθείᾳ τί δύνανται ν' ἀντιτάξῃ τις κατὰ τῆς ὁμοφώνου ταύτης μαρτυρίας, ἥτις, ὡς δοκεῖ μοι, εἴκελός ἐστι τῷ τριμήτῳ σχοιναρίῳ τοῦ Ἐκκλησιαστοῦ, τῷ δυσκόλως κοπτομένῳ. Καὶ ὁ λέγων ὅτι οἱ ἵπποι ἦσαν ἐν ταῖς φυλακαῖς οὐδὲν ὁμοφώνει τῷ λέγοντι ὅτι ἦσαν πεφυλαγμένοι διὰ κιγκλίδων.

Τῷ ὄντι ἡ γραμμὴ ἐκείνη τῶν τόξων, ἀφ' ὧν ἀπεχώρουν κατὰ τὸν ἀγῶνα οἱ ἵπποι, παρὰ μὲν τῶν Λατίνων carcere ἐκαλοῦντο, ὃ ἐστὶ φυλακαὶ, ἀφετηρίαὶ δὲ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων καὶ κιγκλίδες κατὰ τοὺς ἔπειτα χρόνους.

Αὗται δὲ αἱ κιγκλίδες παρατηρητέον ὅτι οὐδέν τι κοινὸν εἶχον μετὰ τῶν εἰς ἐπιστήριξιν τῶν θεατῶν χρησιμευόντων, ἅπερ πλούριοι παρὰ τῶν Λατίνων ἐκαλοῦντο, ἂν καὶ ὁ Δουκάγγιος κακῶς ταῦτα μετ' ἐκείνων συγχέει.

Παρὰ ταῖς ὀρθοθηκαῖς ταύταις κιγκλίσιν ἦσαν οἱ ἐξ ἐντίμων πολιτῶν ἀποτελούμενοι ἀσκεπεῖς θεαταὶ, παρ' οἷς ἴσως εὐρίσκοντο καὶ οἱ ἡμέτεροι ἵπποι, ἀναμένοντες τὴν ἐκ τόξων ἀποχώρησιν.

Φαίνεται πρὸς τοῖς ἄλλοις ὅτι πάντες, μικροῦ δεῖν, οἱ περὶ Ἐνετίας διαλαβόντες συγγραφεῖς παρέλειψαν τὰς ἐκτεθείσας τῶν ἱστορικῶν μαρτυρίας, ἐκτὸς τοῦ Φλαμινίου Καρνάρου ὅστις μόνος, ἐξ ὧν οἶδα, ἀναφέρει σὺν τοῖς ἄλλοις ²⁾, ὅτι οἱ ἡμέτεροι ἵπποι εἶχον τὴν ἀρχὴν τῶν ἐκ Χίου, ἀρκούμενος μόνον εἰς αὐτὰς τοῦ Δουκαγγίου τὰς λέξεις χωρὶς ν' ἀκριβολογήσῃ τὸ πρᾶγμα.

Ἀλλὰ τοῦτο κατ' οὐδέν ἐστὶ παράδοξον, διότι οἱ ἱστορικοὶ τῆς

1) Anonym. Emarat. Chron. N. 302 Anonym. de Antiq. Const. N. 114. L. III in Imp. Orient. Band. T. I. Cod. Antiq. Const. p. 29.

2) Eccles. Venet. Antiq. Monum. illustr. Decad. XII. Pars prior. p. 123.

Ἐνετικῆς Αὐτοκρατορίας παρέβλεψαν ὀλοσχερῶς τὰ ἱστορικά τῶν Ἑλλήνων Αὐτοκρατόρων, ἐξ ὧν μεγάλως ἐδύναντο νὰ φωτισθῶσι, καὶ ἅπερ ἀτάκτως καὶ συγκεχυμένως εὐρίσκονται ἐν ταῖς σελίσιν τῆς αὐτῆς ἱστορίας.

Ἀλλέως συνέβη ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ εἰς τοὺς ξένους, διότι Πέτρος ὁ Γίλλιος, ὁ μνηστὴς Δουκάγγιος καὶ ὁ Βανδούριος, φέρουσι τὸ κύρος τοῦ Νικήτα, τοῦ Ἀνωνύμου καὶ τοῦ Κοδινού, εἰς ὃ θέλουσι νὰ προσθέσωσι καὶ τὸ τοῦ Παπία ¹⁾.

Μετὰ τούτων τῶν ὀδηγῶν προηγήθημεν τοσοῦτων ἀμαρτημάτων, ὅπου ἵμεῖς, πρὸς δὲν, προκειμένου περὶ γραμμάτων καὶ παιδείας, οὐδὲν ὑπάρχει κρυπτὸν καὶ ξένον, ὡς καὶ ἄλλων πολλῶν παρατηρήσεων, ὑπῆρξατε καὶ ταύτης φιλόφρων, ὅτι ὁ Γεῖτζος εἶχε γράψῃ ἀπομνημονεύματα περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου ²⁾. Τ' ἀπομνημονεύματα ταῦτα σχεδὸν ἀπεθάρρυνον ἡμᾶς νὰ ἐκδώσωμεν ὅσας περὶ τῶν ἵππων ἠδυνήθημεν νὰ συλλέξωμεν πληροφορίας, ἂν καὶ ὁ Συγγραφεὺς ἐν ταῖς ἐξήκοντα αὐτοῦ σελίσιν, δηλῶν τὴν ἀρχὴν τῆς χωνευτικῆς τέχνης, τοὺς πρακτικοὺς κανόνας, τὴν πρόοδον αὐτῶν εἰς Ἀσίαν καὶ Ἑτρούριαν καὶ τὴν παρὰ Ῥωμαίοις κατάστασιν, ἐπισυνάπτων τὰς γνώμας τῶν περιφήμων γλυπτῶν τῶν μορφωσάντων τεθρίππους καὶ ἵππους χαλκίνοους, ἐκθέτων, ὡς εἶπειν, τὴν ἱστορίαν τῆς Χίου καὶ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, λέγει πράγματα ἀσήμαντα, γνωστὰ καὶ ἀπροσδιόνυσα, καὶ παραχωρεῖ εἰς τὴν Χίον τοὺς ἵππους, οὐδὲν ὡφελοῦμενος τῆς μαρτυρίας τοῦ Κοδινού.

Ἄλλ' ἡ γνώμη αὐτοῦ ἀμφίβολος ἀποβαίνει ὡς ἀνδρὸς ἀκμάσαντος εἰς ἐποχὴν, καθ' ἣν οἱ ἵπποι δὲν ὑπῆρχον εἰς τὸ Βυζάντιον, ἐν ᾧ ὁ Ἀνωνύμος ἐπιτηδείωτερος αὐτοῦ, προηγεῖται τριῶν καὶ ἡμισέως αἰῶνων, ὡς δὴλον ἐκ τῶν πρὸς Ἀλέξανδρον τὸν Κομνηνόν, ἰάμβων αὐτοῦ, καὶ ἐν ᾧ ὁ Παπίας, ὡς ἐκ τῶν παραφραστῶν τεκμαίρεται, ἤχμασεν ὀλίγον πρὸ τοῦ Ἀνωνύμου.

1) Topograp. Cost. L. II, e 13. D. Costant. Ghist. L. II. Anonym. L. III p. 37. Imp. Orient. T. L.

Ἐπειδὴ ἤδη ἀπαδείχθη ἡ ἀκραιφνὴς ἀρχὴ τῶν ἡμετέρων ἵππων, ἐπειδὴ ἡ ἱστορία ἔθηκε τὴν τελευταίαν σφραγίδα, παύει ἄρα διὰ τοῦτο ἡ περιέργεια ἡμῶν; Καὶ οὐ δοκεῖται τοῖς ὡσι βομβούσας αἰσθάνεσθαι τὰς ἐρωτήσεις διατί; πότε; ὑπὸ τίνος ἐποιήθησαν;

Ἀλλὰ θετικῶς περὶ ὅλων τούτων ν' ἀπαντήσω βεβαίως δὲν δύναμαι, ἢ δι' εἰκασίων, ἃς θέλω ἐκθέσει οὐχ ὡς εὐφυσίς, ἀλλ' ὡς ἐμὰς, προσπαθῶν νὰ δώσω εἰς αὐτὰς ὄψιν πιθανότητος καὶ φαινομένου.

Ἄλλ' ὑπῆρξέ ποτε ἐποχὴ καθ' ἣν ἐκάστη τῆς εὐκλεοῦς καὶ εὐάνδρου Ἑλλάδος πόλις περιεῖχε δύο εἰδῶν λαοὺς, ἀνδρῶν τε καὶ ἀγαλμάτων. Ἐν ταύταις τάσσεται καὶ ἡ λαμπρὰ καὶ πλουσία Χίος, ἡ ἐν θαλάσῃ ἰσχυρὰ καὶ κειμένη, κατὰ τὸ λέγειν τοῦ Ἡροδότου, ἐπὶ τῆς ἐπιζηλοτέρας θέσεως τοῦ κόσμου, ὥστε ὑπὸ τὸν αἴθριον αὐτῆς Οὐρανὸν καὶ τὴν εὐκρασίαν, αἱ τέχναι διὰ θαυμασίας ἐπιμελείας ἐθεραπεύοντο.

Μόνον δὲ περὶ τῆς γλυπτικῆς ἀναφέρων τις δύναται νὰ εἴπῃ ὅτι αὕτη θαυμασίως ἐφηπλώθη εἰς Χίον ὑπὸ τῶν προσπαθειῶν τοῦ Μαλᾶ Μικκιάδου, τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, καὶ Ἀνθέρμου τοῦ ἐγκόνου, οὗ τὰ δημιουργήματα ἐσώζοντο ἔν τε τῇ Μιτυλήνῃ καὶ Δήλῳ. Οὗτος ἔσχεν υἱοὺς τὸν Βούπαλον καὶ Ἀνθερμον ἢ Ἀθηνίδην, ἵνα ἐπιδιορθώσῃ τις ὅσα ἀναφέρουσι Σουΐδας ὁ λεξικογράφος, ἡ Εὐδοκίᾳ ὁ σχολιαστὴς τοῦ Ἀριστοφάνους ¹⁾ καὶ τὰ τοῦ Πλινίου, οἵτινες περικλεεῖς ἐρμολύφοι ἐχρημάτισαν κατὰ τὴν Ε'. Ὀλυμπιάδα, ὥστε οὕτως τις ἀπερχόμενος ἤθελεν ἀνεύρει τὴν τέχνην ἀρχομένην ἀπ' αὐτῶν τῶν Ὀλυμπιάδων. Ἀμφότεροι οὗτοι κατεσκεύασαν ἀγάλματα ἅπερ ἐθαυμάζοντο οὐ μόνον ἐν τῇ οἰκείᾳ αὐτῶν πατρίδι τῇ Χίῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν Θάσῳ, Περγᾶμῳ Δέσῳ, Δήλῳ καὶ ταῖς πέριξ νήσοις, διόπερ ἐφαίνετο ἐν τῷ ἐν Δελφοῖς Ναῷ γεγραμμένον, ὅτι ἡ Χίος ἦτο ὀνομαστὴ οὐχὶ τοσοῦτον διὰ τὰς ἑαυτῆς ἀμπέλους, ὅσον διὰ τὰ τοῦ Ἀνθέρμου ἕξοχα ποιήματα, οὐδὲ δύναται τις νὰ υποθέσῃ ὅτι χρώμενοι οὗτοι Παρίῳ λίθῳ, οὐδὲ ὁλῶς μετεχειρίζοντο καὶ τὰ μέταλλα, ἅπερ τρανῶς μαρτυρεῖ Παισαανίας λέγων ὅτι ἀφιερώ-

θησαν τῷ Ναῷ τῆς Νεμέσεως αἱ τρεῖς ἐκ χαλκοῦ κατεσκευασμένοι Χάριτες, ὑπὸ τοῦ μνησθέντος Βουπάλου, ὃς εὐδοκίμως εἰργάζετο καὶ εἰς τὰς τρεῖς ἀδελφᾶς τέχναις, καὶ αἱ ἐφευρέσεις αὐτῶν ὕστερον κατέστησαν ὁ γνῶμων τῶν παραστάσεων τῶν Θεοτήτων, καὶ ἀρχαίου σχολείου τεκμήριον ¹⁾.

Ἐκ Χίου προσέτι εἴλκε τὸ γένος καὶ ὁ διαπρεπὴς Γλαῦκος· ἀπορῶ δὲ τίνος ἔνεκεν ὁ Ἰούνιος ὑπολαμβάνει αὐτὸν δύο διαφόρους τεχνήτας ²⁾. Τοσοῦτον δ' ἕξοχος ἦτο κατὰ τὴν τέχνην, ὥστε κατέστη παροιμία, ὅτε λόγος ἐγένετο περὶ λαμπρῶν ἔργων καὶ μεγίστην ἐχαίρετο φήμην, ἀνακαλύψκς διὰ τῆς συγκρούσεως τεσσάρων χαλκίνων δίσκων μουσικὴν τινα συμφωνίαν ³⁾, πρὸς δὲ καὶ τὴν διὰ σιδήρου προσάρμοσιν ⁴⁾.

Ἄξιοπαρτήρητον προσέτι ἦτο ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας καὶ ὁ μέγας ἐκεῖνος ὑποκράτης, ὃν Ἀλύπτῃς ὁ Βασιλεὺς τῶν Σάρδεων ἀνέθηκεν ἐν τῷ Ναῷ τῶν Δελφῶν, καὶ ἐφ' οὗ ἦσαν ἐγκεχαραγμένα διάφορα ἔντομα, μικρὰ φυτὰ καὶ ζῴδια ⁵⁾.

Κατὰ δὲ τὴν ΡΖ'. Ὀλυμπιάδα ἦνθι καὶ ὁ Σώστρατος ὁ κατασκευάσας διὰ τὴν τῆς Ἀλιφῆρας πόλιν τὸ χαλκοῦν τῆς Ἀθηνᾶς εἰδῶλον, θαυμαζόμενον διὰ τε τὸ μέγεθος καὶ τὴν τέχνην ⁶⁾ καὶ συνεργὸν λαβῶν ἐν τούτῳ τῷ ἔργῳ τὸν Ἐκατόδωρον ὃν ἐσφαμένως ὁ Παισαανίας Ἡπατόδωρον ⁷⁾ ἀποκαλεῖ· λέγομεν δὲ κακῶς, διότι φαίνεται ἡμῖν προτιμητέα ἢ τοῦ Πολυβίου μαρτυρία, ὃς καὶ ἀρχαιότερος ἦν τοῦ Παισαανίου, καὶ ἐγκρατέστερος τῶν πραγμάτων τῆς ἑαυτοῦ Πατρίδος Ἀρκαδίας.

Τὸν Σώστρατον διεδέχθη Πανθίας, ὅστις, διδαχθεὶς παρὰ τοῦ ἰδίου πατρὸς τὴν ἐρμολυφικὴν τέχνην, κατεσκεύασε τότε τῷ ἕξ Ἄργους νικητῇ Ἀρισταίῳ τὸ ἄγαλμα τῆς Ποδωκείας καὶ τὸ τοῦ

1) Pl. L. XXXVI § Paus. L. IV.

2) Paus. L. IV. e IX.

3) Catal. Artificum.

4) Zenob. Prov. cent. H.

5) Prod. L. I. e. L. Ther. Nota correspondente.

6) Philob. Ist. L. IV.

7) L. VIII.

1) S. ed. E. voce Ippon. Com. alla com. degli uccelli. p. 57. 5.

Ξενοδίκου, στεφανωθέντος διὰ τὴν εἰς τὴν γυμνικὴν ὑπεροχὴν του ¹⁾).

Οὕτω μετέβαιεν ἡ τέχνη ἀπὸ οἰκογενείας εἰς οἰκογένειαν, ὡς ἂν ἡ λεπτότης καὶ ἡ περὶ τὰς τέχνας ἐμπειρία τῶν Χίων ἦτο προπατορικὴ αὐτῶν κληρονομία. Ἐπάναγκες πρὸς τούτοις ἐστὶ νὰ εἴπωμεν ὅτι ἡ χωνευτικὴ ἐσκήνωσεν, οὕτως εἰπεῖν, εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα, καθότι οἱ πρῶτοι ἐφευρεταὶ τῆς τέχνης ταύτης χρηματίσαντες, καὶ χαλκὰς εἰκόνας κατασκευάσαντες, ἦσαν οἱ Σάμιοι ἐκεῖνοι Ῥέκος καὶ Θεόδωρος, ὧν ἡ πατρὶς ὀλίγον ἀπέτρεχε τῆς Χίου ²⁾).

Ἀριθμοῦντες τοὺς Χίους ἐρμολυφέας, δὲν δυνάμεθα ν' ἀποδώσωμεν εἰς τινὰς ἐξ αὐτῶν τοὺς ἡμετέρους ἵππους, διότι δύνανται νὰ ὦσιν ἔργον καὶ ἄλλων Ἑλλήνων τεχνητῶν, καὶ ἀρκεῖ τις νὰ ἴδῃ τὸν κατάλογον πάντων τῶν ἐργασθέντων εἰς ὀρειχάλκον καὶ ποιησάντων τεθρίππους ἵνα ἐκπλαγῇ καὶ ἐκθαμβος μείνῃ.

Ἄλλ' ἐκ τῆς φήμης τῆς πόλεως, καὶ τῆς ζέσεως μεθ' ἧς ἡ γλυπτικὴ ἐνταῦθα ἐκαλλιεργεῖτο, δύναται τις νὰ πορισθῇ τὴν ἀξιολογότητα τῶν ἀγαλμάτων ἡμῶν παρὰ τοῦ θέλοντος νὰ κρίνῃ αὐτὰ δι' ἄλλοτρίου κύρους μᾶλλον, ἢ δι' ἄλλοτρίων ὀφθαλμῶν.

Ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ὁ Σεΐτζης φιδέ πως ἀποφαίνεται : «Οἱ ἵπποι οὗτοι, λέγει, εἰσὶν ἐπίσημοι καὶ παριστάνοσι τὴν δύναμιν μᾶλλον, ἢ τὴν λεπτότητα». Ἐκ τῆς τετραμημένης αὐτῶν κόμης καὶ τοῦ σχήματος τῆς οὐρᾶς, εὐκόλως ἐξάγεται ὅτι ὁ τεχνήτης ὅλως ἠγνόει τίνι τρόπῳ νὰ παραστήσῃ αὐτούς.

Αἱ κεφαλαὶ ὅμως αὐτῶν εἰσὶ τῶ ὄντι ἀξιοπαρατήρητοι· αἱ ἡμιονεωγμέναι ρινίαὶ καὶ τὰ κεχηνότα αὐτῶν στόματα πνέουσι τὴν ζέσιν καὶ τὴν ὀρμὴν μεθ' ἧς ὑπ' αὐτῶν ἐσύρετο τὸ ἥλιον ἄρμα, καὶ χωρὶς ματαίως ν' ἀναδράμωμεν εἰς εἰκασίας, φαίνεται ὅτι πιθανώτερα εἰσὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Λυσίππου περὶ τούτων λεγόμενα, ἢ τὰ ὑπὸ Πολυκλήτου καὶ Μύρωνος.

Τῶν τεχνητῶν ἐκείνων τὰ ἔργα ἦσαν παραστατικὰ νεαρῶν εἰκότων καὶ ἐφαίνοντο οἱ μύωνες, ὡς εἰπεῖν, τεταραγμένοι, καὶ ἐπομένως παρετρεῖτο ἰσχύς μᾶλλον ἢ χάρις. Ἀμφότεροι δὲ οὗτοι ἠγνόουν

1) Paus. L. II degli Eliaci. Plin. L. XXXIV.

2) Paus. L. VIII e X. Eust. Gomm. in Dion. Perieg.

τῆς κόμης τὴν κατασκευὴν, καὶ ἠκμαζόν κατά τοὺς χρόνους ἐκείνους, καθ' οὓς οἱ Χῖοι ἐν εἰρήνῃ διατελοῦντες ἦσαν ἰσχυροὶ κατὰ θάλασσαν, ἠτύχουν διὰ τοῦ ἐμπορίου, καὶ εὐκόλως ἠδύναντο νὰ καλλωπίσωσι τὴν ἑαυτῶν μητρόπολιν.

Τοιαύτη ἐποχὴ διήρκεσεν ἀπὸ τῆς Οἴ—ΡΙΓ'. Ὀλυμπιάδος, ἐποχῆ, ἐν ἧ συγκαταλέγονται τὰ ἑβδομήκοντα ἐκεῖνα εὐδαίμονα διὰ τοὺς Χίους ἔτη. Ἐὰν λοιπὸν κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον κατασκευάσθησαν οἱ ἡμέτεροι ἵπποι, ἀριθμοῦσι μέχρι τοῦδε 2,248 ἔτη, ἦτοι 382 π. X., καὶ εἰσὶν ἀρχαιότεροι παντὸς ἄλλου χαλκίνου μνημείου, σωζόμενοι ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Θουκυδίδου, τοῦ Ἀλκιβιάδου, τοῦ Περικλέους, τοῦ Πλάτωνος.

Ἡ γνώμη τοῦ Κ. Γεϊτζ νομίζω ὅτι δὲν εἶνε ἀξία καλῆς ὑποδοχῆς. Οἱ χαρακτῆρες τοῦ Μύρωνος καὶ τοῦ Πολυκλήτου φαίνονται διάφοροι, καὶ ὁ πρῶτος φημίζεται πολυαριθμότερος καὶ ὀξυνοότερος καὶ συμμετρικώτερος τοῦ δευτέρου, ὅστις ὑπὸ τινος ἀρίστου κριτοῦ ὀρίζεται ἔξοχος ποιητῆς καὶ ἐπιτηδειότερος νὰ ἐκφράσῃ τὴν τρυφηλότητα τοῦ Βάχου καὶ τὴν θάλλουσαν νεότητα τοῦ Ἀπόλλωνος, ἢ τὸ εὐρωστον τοῦ Ἡρακλέους ¹⁾. Πρέπει ἀκολουθῶς ν' ἀποδείξῃ τις ὅτι ὁ Μύρων ἦνθε ἐν τῷ διαστήματι τῷ μεταξὺ τῆς Οἴ. καὶ ΡΙΓ'. Ὀλυμπιάδος καὶ οὐχὶ ἐν τῇ Ε'. ὡς φαίνεται βέβαιον ²⁾, καὶ ὅτι τοῦθ' ὅπερ περὶ αὐτοῦ μόνου λέγει ὁ Πλίνιος, ὅτι δὲν ἐποίησε τὰ μαλλία καὶ τὴν ἦβην ἐπιτηδειότερα τῆς τραχείας Ἀρχαιότητος, ἠδύναντο ν' ἀποδοθῇ καὶ αὐτῶ τῷ Πολυκλήτῳ. Ἐτι πρὸς, αὐταὶ αὐταὶ αἱ λέξεις διδάσκουσι μὲν ὅτι ὁ Μύρων δὲν ἐγίνωσκε νὰ δώσῃ μαλακότητά τινα καὶ στίλβωσιν εἰς τὰ μαλλία, δυσχερέστατον πρᾶγμα ἐν τῇ γλυπτικῇ, καὶ ὅτι παρίστα τοὺς κοκκίνους ταπεινοὺς καὶ ἀκριβῶς παραλλήλους, ἀλλ' οὐχὶ ὅτι ἀνεπιτηδειος ἦτο νὰ ἐκφράσῃ τὰς ἰππίους τρίχας, ἦτονα ἀπαιτούσας ἐπιμέλειαν καὶ δεξιότητα. Μάλιστα ζητητέον διατί ἐν τοῖς ἀναγλύφοις τοῦ Παρθενῶνος, τῷ Φειδίᾳ ἀποδιδόμενοις, εἰς δύο ὠραιότερα ἀγάλματα ὀρειχάλκινα τοῦ Ἡρακλείου, εἰς πολλοὺς λίθους

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΠΑΡΗΣΩΝ. Part. C. C. XXV. Tratt. Prel. C. III.

καὶ εἰς μίαν καρνατίδα, βλέπονται ἵπποι ἄνευ μακρᾶς κόμης, ἀποτελούσης τὸ κάλλος καὶ τὴν ὑπεράσπισιν αὐτῶν.

Ἡ παρατήρησις αὕτη δὲν διεξέφυγε τὸν Οὐίνκελσον, ὅστις συμπεραίνει ὅτι οὐχὶ διὰ μόνην ἐπίδειξιν παρίσταντο οἱ ἵπποι τετμημένοι τὴν κόμην.

Ὅπως δὴποτε ἡ ἰδέα ὅτι οἱ ἵπποι κατασκευάσθησαν κατὰ τὰ ἐνδοξα ἔτη τῆς Χίου, ἔχεται ἰσχυρὰ πιθανότητος, ἂν καὶ μένωμεν ἀμφίβολοι ἕνεκεν χωρίου τινὸς τοῦ Κικέρωνος, ὅστις κατὰ τοῦ Οὐέρρου ἐπιπίπτων, ἐπιπλήττει αὐτὸν ὅτι ἤρπασεν ἐκ Χίου πολλὰ ὠραία ἀγάλματα ¹⁾ ἐνταῦθα ἠδύνατό τις νὰ προσθήσῃ ὅτι οἱ ἵπποι, ἢ δὲν εἶχον σχηματισθῆ, ἢ δὲν ἦσαν περίφημοι, ἀφ' οὗ δὲν ἀπετέλεσαν μέρος τῶν σκύλων, ἂν καὶ πιθανὸν νὰ ἔμεινε, ὡς μετὰ τὴν κατάκτησιν καὶ τὰς κλοπὰς τῶν Ῥωμαίων ἔμειναν ἐν Ἠπείρῳ τῆς Ἑλλάδος τὰ τοσαῦτα ἔργα, ἅτινα παρέχουσι ἄφθονον ὕλην εἰς τὰ δέκα βιβλία τοῦ Παιουανίου.

Καὶ ἴσως ὁ Οὐέρρης δὲν ἐτόλμησε ν' ἀρπάσῃ καὶ αὐτὰ, διότι ἔκειντο εἰς μνήμην κατορθώματός τινος, ὅπερ παρεκίνει τὴν ζηλοτυπίαν τοῦ λαοῦ, μὴ δυναμένην ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει νὰ ὑπομείνῃ ἐν εἰρήνῃ τὴν ἀρπαγὴν.

Καὶ τίς οἶδε μὴ ἀνεπάλουν νίκην τινὰ τῶν Χίων ἐν Ὀλυμπίᾳ, ἢ ἐν τινι τῶν δημοσίων καὶ ἱερῶν ἀγῶνων τῆς Ἑλλάδος, ἐνθα πανταχόθεν συνέρρεον οὐ μόνον οἱ ἰδιῶται, ἀλλὰ καὶ οἱ Βασιλεῖς καὶ αἱ πολιτεῖαι.

Τῶ ὄντι, οὐ μόνον ὁ ἀρματηλάτης, ἀλλὰ καὶ ὁ ἵππος αὐτὸς ἐτύγχανε τιμῶν, ὥστε περίφημά εἰσιν ἄχρι τοῦ νῦν τὰ ὀνόματα, ὁ Αἰᾶξ, ὁ Αἰακὸς, ὁ Αἰτὸς κτλ.

Εἰς τὰ γενναῖα ταῦτα ζῶα ἠγείροντο ἀγάλματα, ἐχορηγεῖτο δημοσία ταφή, τῶνομα καὶ ἡ πατρίς ἐχαράττετο ἐπὶ μαρμαρίνων πινάκων, καὶ παρεχωρεῖτο τὸ ὠραῖον ἐπίθετον «στεφανηφόρος» ὅπερ ἐξαιρετικῶς εὐρίσκομεν ἐν τινι μεταλλεῖῳ τῇ Χίῳ διδόμενον.

Καὶ ἐκ τῆς αἰτίας ἴσως δι' ἣν ἐγένοντο οἱ ἵπποι, ὁ Θεοδοσίος συνέλαβε τὴν ἰδέαν νὰ τοποθετήσῃ αὐτοὺς ἐν τῷ Βυζαντινῷ κίρκῳ.

1) In. Verrem. Orat. VI. L. 1.

Ἄλλ' ὄχι, ὅτι πολὺ παρεξέτράπημεν εἰκάζοντες, καὶ καιρὸς ἤδη νὰ περιστείλωμεν τὰ ἱστορία, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅτι ὁ χρόνος, ὅστις ἀφῆρεσε τοσαῦτα πολυτίμα συγγράμματα, θέλει ἀποτίσει αὐτὰ μετὰ τῶν ἀρχαίων ἀπομνημονευμάτων τῶν αὐτοῖς ἐμπιστευθέντων.

Ἐπ' ἀνάγκης πρὸς τοῖς ῥηθείσι καθίσταται νὰ προσθέσωμεν ὅτι οἱ, ὧν μνησάντες πρόσθεν ἐποιησάμεθα, ἵπποι ἀπῆλθον ἂν τῆς προσηκούσης ἀξίας καὶ πρὶν τῆς ἐποχῆς τοῦ Θεοδοσίου, εἰ οὗτος δεδομένος εἰς τὴν Ἰππασίαν καὶ τὴν Ζωγρασίαν, εἴπερ τις καὶ ἄλλος ἐπὶ συνέσει διακεκριμένος Αὐτοκράτωρ διενεοῖτο νὰ μεταφέρῃ τούτους εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὡς μετεκομίσαστο καὶ τοὺς ἐλέφαντας ἐκεῖνους ἐκ τοῦ ἐν Ἀθήναις ἱεροῦ τοῦ Ἄρεως ¹⁾, τοῦθ' ὅπερ ἐδύνατο νὰ συμβῆ ὅτε, ἀνεγερθείσης τῇ ἐπιμελείᾳ αὐτοῦ τῆς ἐκ σεισμοῦ εἰς ἐρείπια μεταβληθείσης Κωνσταντινουπόλεως ἤθελον ὑποχρεωθῆ αἱ ὑποτελεῖς αὐτῇ πόλει νὰ προσφέρωσι ὡς φόρον τὰ πολυτιμώτερα καὶ κάλλιστα τῶν μνημείων τῶν.

Διόπερ βλέπομεν κεκοσμημένην τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐκ τῶν ὠραιότερων τῶν Δελφῶν μνημείων, ἀνηκόντων εἰς τὰς Ἀνατολικὰς καὶ Δυτικὰς ὑποτελεῖς πόλεις, τὴν Κύζικον, Νικομήδειαν, Κύπρῳ τε καὶ Ἀντιόχειαν, ἐν αἷς διαπρέπει κατ' ἐξοχὴν ἡ Χίος ²⁾.

Ἀλλὰ, τίς ἀνθρωπίνῃ διάνοια θέλει ἀσπασθῆ ἀδιστάκτως ὅτι, μετακομισθέντες οἱ ἵπποι εἰς Κωνσταντινούπολιν διέμεινον ἀβλαβεῖς ἐπὶ ὀκτὼ περίπου ἑκατονταετηρίδας ὑπὸ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν βαρβάρων, οὐ μόνον ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ἐμφυλίων στάσεων καὶ περισπασμῶν, τῶν σεισμῶν καὶ πυρπολήσεων, ὧν θύματα ἐγένοντο τὰ ἀξιολογώτερα τῶν μνημείων, καὶ ἐξ ἐκεῖνων τέλος, ὧν ἐν ταῖς πόλεσι ταύταις διέλαμψαν ³⁾.

Τίς ἄρα γε γνήσιος Ἕλληνας δύναται μεθ' ἡρεμίας ψυχῆς καὶ ἀδακρυτι ν' ἀνακαλέσῃ εἰς τὴν μνήμην του τὰς ἐγκαθηρέξεις, τὰς βίας, τοὺς προπηλακισμοὺς, ὅσα ποτὲ τῆς Ἑσπερίας Εὐρώπης τὰ ἔθνη διέπραξαν κατ' αὐτῆς τῆς Βασιλίδος τῶν πόλεων;

Τῶ ὄντι ἐκ τῶν πολυπληθῶν λαφύρων, τῶν ἀναριθμητῶν θη-

1) Codex. Com. Ist. p. 234 Anon. in Band. 1. 60.

2) Anon. 14. 11. 60.

3) Heyne, de Interitu oper. antiq. Epolit. Comment. Societ. Cott. T. XII. ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΑΘΗΝΩΝ

σαυρών, οἵτινες ἐπεσωρεύθησαν ἐν Ῥώμῃ, καὶ ἐκ πολλῶν κατακτῆσεων, ὁ Ῥωμαίων Δῆμος εἰς τοσοῦτον αἰσχροτήτος ἐξώκειλεν, ὥστε οὔτε θρησκείαν, οὔτε αὐτὰ τῶν Ἡγεμόνων τὰ παραγγέλματα ἐσέβοντο. Καὶ ἂν τὰ νικηφόρα ἐκεῖνα στίφη βέβηλον ἔθετο χεῖρα κατὰ τῶν ἱερῶν τῶν Ναῶν ἐπίπλων καὶ κοσμημάτων, ὑπὸ δεξιῶν κατεσκευασμένων χειρῶν, θραύοντες τὰς θύρας καὶ καταπατοῦντες καὶ εἰκόνας καὶ ἄμφια καὶ διὰ τῶν ἡμιόνων εἰσερχόμενοι εἰς τὰ ὀσιώτερα μέρη, καταστρέφοντες τὰ λαμπρὰ ἐκεῖνα ἐδάφη, ἵπως ἐδύνατο αὐτὰ τὰ τῶν Ἑλλήνων λιθοξόων ποιήματα νὰ μὴ ὑποκύψωσιν εἰς τὴν ὄρμην τῶν θηρίων τούτων;

Ταῦτα πάντα βεβαίως καὶ Νικήτας περιγράφων μίαν τῶν εἰκόνων ἐκεῖνων καὶ λοιπῶν ἀγαλμάτων, ὅσα οἱ ἐπάρατοι οὔτοι καὶ ἐχθροὶ τῶν Μουσῶν καὶ τοῦ ὠραίου ἔθραυσαν ἐνέπρησαν, ἢ καὶ διὰ ὑποδεδεστέρων ἔργων ἀντήλλαξαν ¹⁾). Εἰ δέ τις ἀμφιβάλλει εἰς τοὺς λόγους τοῦ Νικήτα, νομίζων αὐτὸν ὀργισμένον καὶ ἐκδικούμενον τὴν ἀθλίαν τῆς ἑαυτοῦ πατρίδος κατάστασιν, ἀκουσάτω τῶν λόγων Πάπα Ἰνοκεντίου τοῦ Γ'. λέγοντος: «*Ut Graecorum Ecclesia, quæ in Latinis non nisi proditionis exempla et opera tenebrarum aspexit, ut merito [illos abhorreat plusquam canes ²⁾]*».

Διὰ τῆς λέξεως ἐνταῦθα *Λαῖνοι* δὲν πρέπει τις νὰ νομίσῃ μόνον, ὡς ἀποφαίνεται ὁ Κόμης Κικονιάρος, τοὺς Ἐνετοὺς, ἀλλ' ἅπαντας ἐκεῖνους, οἵτινες ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας διεπόμενοι μετέβησαν εἰς Ἱερουσαλήμ, καθάπερ καὶ Γάλλοι καὶ Φλαγίγγοι καὶ Ἄγγλοι· οὐδὲ ὀφείλει τις νὰ πεισθῇ τοῖς τοῦ Συγγραφῆως ῥήμασι, ὅς διακαοῦς ἕνεκα ἔρωτος πρὸς τὴν οἰκίαν πατρίδα, αἰτιᾶται τοὺς Γάλλους, καθότι ἢ ἐξ ἴσου τὸν τε ψόγον καὶ τὸν ἔπαινον τοῖς ἀνθρώποις ἀπονέμουσα ἱστορία, διδάσκει ὅτι πάντα τὰ ἔθνη ἔλαβον μέρος εἰς τὰς μνηθείσας βιαιοπραγίας, καὶ ἡμεῖς οὐδόλως πρέπει νὰ θαυμάσωμεν, παραβάλλοντες τὰ τοιαῦτα πρὸς τὰ γεγονότα. Ἡ ὀργὴ καὶ ἡ βιαιοπραγία τῶν στρατιωτῶν οἰουδὴποτε ἔθνος ὑπῆρξαν αἰεποτε τοιαῦται, καὶ ἐκ τούτου οὐδὲν

1) Narratio de Statuis Copinis.

2) Gesta Innocentii III. p. 57.

ἦττον τοῦ Νικήτα, ἀκούομεν τοῦ Πολυβίου δυσανασχετοῦντος ὅτι ἐν Ἑλλάδι ὑπὸ Ῥωμαίων στρατιωτῶν ἐκρημνίζοντο κατὰ γῆς τ' ἀγάλματα, καὶ περιεφρονοῦντο τὰ ἔθνη, καὶ οἱ στρατηγοὶ ἔπαιζον τοὺς κύβους ἐπὶ τῶν ὑπὸ ἐξόχων καλλιτεχνῶν ἐξωγραφισμένων πινάκων. Ἐκτὸς τούτου κατ' αὐτὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὴν ἄλωσιν, ὅποσα πεπλανημένα καὶ ὕλως ἄδοξα ἔθνη δὲν ἐστράτευσαν ὑπὸ τὰ Ῥωμαϊκὰ ὄπλα; χωρὶς νὰ προσθέσωμεν ὅτι οὔτοι ἦσαν ἔμποροι καὶ πολεμισταὶ, καὶ οὐκέτι ἡ Ῥώμη εἶχε καταστῆ ἐστία τῶν ὠραίων τεχνῶν, οὐδὲ εἰσέτι ἡ θάλασσα ὑποχωροῦσα, οὕτως εἰπεῖν, εἰς τὸ κράτος τῶν κολοσσῶν τούτων, εἶχεν ἀπογαιωθῆ πρὸς οἰκοδομὴν τῶν θαυμαστῶν καὶ μεγαλοπρεπῶν ἐκεῖνων κτιρίων, ἅτινα μαρτυροῦσιν εὐγλώττως τῆς τε Κορίνθου καὶ Ῥώμης τὰ μεγαλουργήματα. Ἐν μέσῳ λοιπὸν τοσαύτης καταστροφῆς δὲν εἶναι ἀξιοπαρατήρητόν πως τὸ ἡμέτερον μνημεῖον διέφυγε τὴν λύσσαν αὐτῶν, ὅπερ ἴσως ἐσώθη διότι ὁ στρατιωτῆς σεβόμενος, ὡς εἰπεῖν, τὸ μετ' αὐτοῦ τοὺς πόνους, τὴν ἡχὴ τῶν σαλπίγγων καὶ τὴν κλαγγὴν τῶν ὄπλων νεμόμενον ζῶον, κατ' οὐδὲν ἔβλαψεν αὐτό.

Ὁ Σαβρὺς ¹⁾ μετὰ γελοιώδους τινὸς κενοφροσύνης λέγει ὅτι τὸ ῥηθὲν μνημεῖον τῷ ἐδόθη ὑπὸ τῶν Γάλλων κατὰ τὴν Ἐνετοκρατίαν, ὅπερ ὕστερον διεκόσμει τὴν τῆς Μητροπόλεως εἴσοδον, ὡς ἐὰν οἱ Ἐνετοὶ ἐστράτευσαν μισθωτοὶ ἢ κατὰ δεῦτερον λόγον ὑπὸ τὰ τείχη τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἢ ὥσανεὶ μὴ ἦσαν αὐτοὶ οὔτοι ἢ ἐμψύχωσις τοῦ πολέμου, ἐξ οὗ διὰ μεγάλης συνέσεως τοσαύτη κατέρρεεν ὠφέλεια.

Ἀπ' ἐναντίας δύναται τις νὰ ἀντίπη τῷ Σαβρῷ ὅτι, ἂν ἐδωρήθη τὸ σκῆπτρον τῷ Βαλδουίνῳ, τοῦτο πρέπει νὰ ὀφείλωσι τῷ Ἑρρίκῳ Δανδῶλῳ, ὅς διὰ τῆς φρονήσεως αὐτοῦ προὔτιμησεν ἵνα ἡ βασιλεία αὐτῷ, ὡς λίαν ἀφισταμένῳ τῆς τε ὑπεροψίας καὶ ἐπιδράσεως τῶν Ἐνετῶν ἀνατεθῆ, ἵνα, ἐὰν ποτε ῥῆξις ἐπέλθῃ μεταξὺ Ῥωμαίων καὶ αὐτοῦ φανῆ, ὅπως οὐδὲν ἐπιεικέστερος.

Καταλληλότερον εἶνε νὰ πιστεύσωμεν ὅτι κατὰ τύχην σωθέντες οἱ ἵπποι ἀπὸ τῆς πρώτης ταραχῆς, ἔμεινον κατὰ μέρος ἐν ἔτος,

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΕΛΑΔΙΩΝ
ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΑΛΕΞΟΥΡΙΟΥ

ὁπότεδ' Μαρίνος Ζῆνος, ἐκλεχθεὶς τῷ 1,205 δῆμαρχος ἐν Κωνσταντινουπόλει μόνος ἠγνόησε μετ' ὀλίγων ἀρχηγῶν τὴν ἀληθῆ αὐτῶν ἀξίαν. Τεκμαίρεται δὲ τοῦτο ἐκ τῶν ἄρτι ρηθέντων καὶ ἐκ τοῦ ὅτι ἡ Κυριαρχία ἐδώρθησεν ¹⁾ εἰς τὸν Ἰποκόμην Μορεζζίνην ἕνα πόδα αὐτῶν καθ' ὁδὸν συντριβέντα, ὥστε νέος ἀντεκατεστάθη εἰς τὴν θέσιν αὐτοῦ, μετὰ μείζονος ἐπιτηδειότητος κατεσκευασμένος, ὡς φαίνεται ἐν τῷ ὀπισθεν μέρει τοῦ πρώτου ἵππου. Ἐὰν πιστεύσωμεν εἰς τὸν Ἐρίτζον, ἐπετέθησαν ἀκολούθως εἰς τὸ νεώριον, ἔνθα διέμεινον ἐπὶ πολὺ, καὶ ἀντὶ μετὰ θρησκευτικοῦ σεβάσμου νὰ διατηρῶνται, πολλάκις ἐκινδύνευσαν νὰ θραυσθῶσι, τοσοῦτω ἀμαθεῖς ἦσαν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης οἱ ἄνθρωποι. Ἄλλ' ὀφθέντες εἶτα ὑπὸ τινων πρέσβων, τῆς γλυπτικῆς εἰδημόνων, καὶ μεγάλως ὑπ' αὐτῶν θαυμαστωθέντες ἐτοποθετήθησαν ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας ²⁾, οὐχὶ ὡς ἀφιέρωμα εἰς τὸν Θεὸν τῆς Νίκης, ἀλλ' ὡς εἰς τόπον ὑψηλὸν, σημαντικὸν καὶ ἀσφαλῆ, ὥσπερ τὰ κατώτερα ἀνάγλυφα ἐκεῖνα, τὰ παριστῶντα τὸν Ἡρακλῆν, τὴν Δήμητραν καὶ ἄλλα μυθολογικὰ πρόσωπα, προσηρόμωθησαν εἰς τὸ τοῖχος τοῦ Ναοῦ. Καὶ ἂν καὶ, κατὰ τὴν σοφὴν παραγγελίαν τοῦ Πλινίου, τὰ ἔξοχα κατασκευάσματα τίθωνται εἰς τόπους ὑψηλοὺς, ἵνα φαίνωνται καὶ θαυμάζωνται ὑπὸ τῶν περιηγητῶν, οὐδὲν ἥττον δὲν δύναται τις ν' ἀρνηθῆ ὅτι οἱ ἵπποι ἐν ᾧ ἀυξάνουσι τὴν λαμπρότητα τοῦ Ναοῦ, οὐδεμίαν λαμβάνουσι ἀπ' αὐτοῦ ἐκεῖνοι καὶ δὲν φαίνονται, οὕτως εἰπεῖν, εὐχαριστημένοι νὰ κῆνται ἐπὶ τοῦ ἀριστουργήματος ἐκείνου τῆς Ἑλληνικῆς τέχνης, διότι ἐν τῇ ἐνδόξῳ, ἀλλὰ ξένη ταύτῃ γῆ, πολλὰ ἄλλα ἔργα μετηνέχθησαν ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος.

Ἄγνωστος ἐστὶν εἰσέτι ἡ ἐποχὴ, καθ' ἣν οἱ ἡμέτεροι ἵπποι ἐπὶ τῆς Μητροπόλεως ἐτέθησαν, καὶ οὐδεμίαν μάλιστα μνείαν περὶ τοῦτου ποιοῦσι τὰ Ἐνετικά χρονικά, εἰμὴ κατὰ τὸ τέλος τῆς Ε'. Ἐκατονταετηρίδος. Πρώτος ὁμιλῶν περὶ τοῦτου εἶνε ὁ Πετράρχης εἰς τὴν ἐπιστολὴν του ἐκείνην πρὸς τὸν Πέτρον Ρητορικὸν ἐκ Βωλωνίας, ὅταν περιγράφῃ τοὺς ἀγῶνας, οἵτινες ἐν Ἐνετία τῷ 1,364 ἔλαβον

1) Sanuto. Vite dei Duchi. Andrea Moresini, dell' imp. ed esped. di Terra-Santa.

2) Discorso delle medaglie. (loc. cit.) Sansov., Ven. p. 12.

χώραν, ἔνεκεν τῆς ἀνακτήσεως τῆς Κρήτης, οὗς καὶ αὐτὸς εἶδε. « *Locus est, γράφει οὗτος, ubi quatuor illi aerei et aurati equi stant, antiqui operis, ac praeclari, quisquis ille fuerit, artificis, ex alto pene vivis adhinnientes et pedibus abstrepentes* ¹⁾ ».

Τὸ χωρίον τοῦτο ἄξιόν ἐστι ν' ἀναφερθῆ, οὐ μόνον διότι πρῶτον ἐνταῦθα ἀναπολοῦνται οἱ ἵπποι, καὶ φαίνεται πόσον τότε ἐτιμῶντο, ἀλλ' ἵνα ἀπονεύω εἰς Ἰμάς, Κύριε Σύμβουλε, τὸν ὀφειλόμενον ἔπαινον, ὡς ἐπιτῆδιον κριτικὸν, διότι ἐν ᾧ πρῶτον ἀνεγινώσκετο: « *pene vivis odimentes*, ὥστε ὁ Σανσοβίνος ἐπήδησε τὴν δυσκολίαν ἐν τῇ μεταφράσει αὐτοῦ, διαστρέφων τὸ χωρίον ²⁾, Ἰμεῖς διὰ τῆς μεταβολῆς τριῶν γραμμάτων ἀνεδώκατε ὠραίαν καὶ κομψὴν εἰκόνα, ὥστε νῦν δοκοῦσιν οἱ ἵπποι οἴωναι χαμαιτίζοντες καὶ τοῖς ποσὶ κροτοῦντες.

Ἐκτὸς τούτων ἠδυνάμεθα ἐκ τῆς ἱστορίας νὰ συμπεράνωμεν ὠραίαν πρὸς τιμὴν ἡμῶν μαρτυρίαν, ἐὰν ἡ διήγησις Ἀγγλου τινὸς προήρχετο ἐκ βεβαίας πηγῆς, διότι ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος συγγραφεὺς παραμορφώσας πολλαχῶς τὸ ἴδιον πόνημα, ὀλίγην ὑπόληψιν χαίρει. « *Ἀφ' οὗ οἱ Ἐνετοὶ, λέγει οὗτος, ἐρίκησαν τῷ 1,201 (ἤθελε νὰ εἴπῃ τῷ 1,204) τὴν Κωνσταντινουπόλιν καὶ ὁ Μαυρικίος (Μαρίνος) Ζῆνος δῆμαρχος ἐπεμψεν εἰς Ἐνετίας τοὺς ἵππους, οἵτινες ἦσαν ἀρέκαθεν ἐν τῷ κίρκῳ (ἀψίδι) τοῦ Νέριωρος, σιμαρτικῶν εἶνε ὅτι ὁ Φραγκῖσκος Καβάρας (Καβάρρας) Ἡγεμῶν τῆς Μαρτοῦνης (Παδούης) καὶ ὅστις ἐχρημάτισε καὶ τῆς Ἐνετίας (πόττε;) κατὰ τοὺς χρόνους τῶν ἐμγουλλῶν σπαραγμῶν τῆς Γερούης, ἔλαβε τὴν τόλμην νὰ ζητήσῃ τοὺς ἵππους, πρὶν ἢ οἱ πρέσβεις γίνωσι δεκτοὶ εἰς τὴν Ἀδύην* ³⁾ ».

Οὐ διάφορος τῆς ὑπὸ Πετράρχου δοθείσης, εἶνε ἡ κρίσις τῶν μεταγενεστέρων, οἵτινες συμφῶνως ἐν τινι συγγράμματι περιφανεῖ καὶ ἀξιολογοτάτω διακηρύττουσιν ὅτι τὸ σῶμα τῶν ζώων εἶνε ἀναλο-

1) Epist. Senil. L. IV.

2) Vedi annot. 3. alla narraz. del Co. Ciconiara.

3) Voyage en France, en Italie et aux îles de l' Archipel. Ouvr. traduit de l' Anglais 1763. T. 11, 195. e 96.

γώτατον, κομψόν και ὠραϊόν¹⁾). Εἰς τὴν κρίσιν ταύτην τὴν ὑπὸ πολλῶν ὑποστηρικθεισάν ἀντιπαρατάσσεται ὁ Φαλκονὲς ὅστις ἀγενεῖς κρίνει τὰς κεφαλὰς καὶ τὰς συγκολλήσεις, καὶ λυπεῖται ὅτι ὁ δ-πίσθιος ποῦς προβαίνει ὑπὸ τὸ σῶμα, ἐν ᾧ ὄφειλεν εἶναι ἐν τῷ περιπατοῦντι ζῶν ὁ ἀπώτερος²⁾). Ἐὰν ἡ ἐπίκρισις αὕτη ὀρθή ἐστίν, ἀπόκειται τοῖς σοφοῖς νὰ κρίνωσι, διότι ὁ Φαλκονὲς, ἐπίσημος ἐρμογλύφος καὶ συγγραφεὺς, φαίνεται μεγάλην τάσιν ἔχων νὰ κατηγορῇ τοὺς παλαιούς, οὐχὶ, ὡς ἕτεροι εἶπον, ἵνα ἑαυτὸν ἀνυψώσῃ, ἀλλὰ διὰ τὴν ἔφρασιν ἐκείνην νεωτερισμοῦ, ἣτις καθιστᾷ αὐτὸν ὅμοιον τῷ Perault, ὁμοθετεῖ φιλολόγῳ. Ἐκτὸς τούτου οὗτος ἐπάγει εἰς μαρτυρίαν τοὺς γραπτοὺς πίνακας, καὶ ἡμεῖς ἀφ' ἐτέρου ἱκανοποιούμεθα ἀρκούντως, ἐὰν μεθ' ὅλων τῶν ἀκριβολογιῶν αὐτοῦ προτιμᾷ τέλος πάντων τῶν ἵππων τῆς Ἑνετίας, τὸν περίφημον ἐκεῖνον τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου, ὅστις κεῖται ἐπὶ τοῦ Καπιτωλίου.

Ἀκολουθῶς ἵνα ὀρθῶς κρίνωμεν περὶ τοῦ κάλλους εἰκόνων τινῶν, ὀφείλομεν νὰ γινώσκωμεν ἐὰν ἐγένοντο μόνον ἵνα καθ' ἑαυτὰς διαλάμπωσιν, ἢ μᾶλλον ἵνα χρησιμεύσωσιν εἰς ἄλλην οἰκοδομήν, διότι ἐν τῇ δευτέρᾳ ὑποθέσει πρέπει νὰ προσάψῃ τις καὶ τὴν ἀναλογίαν, ἣτις ἀρκεῖ εἰς τὸν ὀφθαλμὸν, ἵνα ἱκανοποιηθῇ ἐκ τῆς ὠραϊότητος ἐκείνης, ὠραιότητος, ἣτις, καὶ τοὶ μὴ ὑπάρχουσα, φαίνεται ὅμως οὕσα μακρόθεν. Τοῦτο δὲ λέγω περὶ οἰουδήποτε κυρίως, ὅστις ἐπιθυμῶν λεπτὴν καὶ ἀκριβῆ ἐξέτασιν, ἤθελεν ἰσχυρισθῆ ὅτι οἱ ἵπποι ἔχουσι τι στερεὸν εἰς τὰ μέλη.

Ἄλλ' ἐὰν οὗτοι πάντοτε ἐθεωρήθησαν εὐγενεῖς διὰ τὰς ἀναλογίας, ἀνάγκη νὰ συμπεράνωμεν ὅτι οὐχ' ἤττον εὐγενεῖς εἰσι καὶ διὰ τὴν ὕλην. Διὰ τοῦτο ἔτι καὶ νῦν διαθρυλλεῖται ὅτι σύγκεινται ἐκ Κορινθιακοῦ μετάλλου, ὅπερ ὅμως ἀμφίβολόν ἐστι ἐὰν πράγματι ὑπῆρχεν, ἢ ἐὰν γέγονε, ὡς φέρει ἡ φήμη, ὅποταν ἐνεπρήσθη ὑπὸ τοῦ βαρβάρου Μουγγίου ἢ περιβλεπτος καὶ καλὴ καὶ πλουσία ἐκείνη πόλις. Ἄλλοι ἐξ ὀρειχάλκου ἐνόμισαν αὐτοὺς, καὶ ὀρθῶς, ἐὰν ὑπολάβωμεν τὴν λέξιν ἐν ἣ εἶχε παρ' ἀρχαίοις σημασίαν, ὅποτε καὶ τὸν χαλκὸν

καθαρὸν καὶ μετ' ἄλλων μεμιγμένον ἐδήλου. Ἀλλὰ μεταγενέστεροι ἄλλοι ἀκριβέστερον παρατηρήσαντες, παρέδωκαν ὡς ἀναντίρρητον ὅτι τ' ἀγάλματά εἰσιν ἐκ καθαροῦ ὀρειχάλκου, καὶ δύο χημικοὶ μάλιστα ἦρον καὶ τὴν ἐλαχίστην περὶ τούτου ἀμφιβολίαν.

Ἐκ τοῦ ἐκ Παρισίων σταλέντος μοι, λέγει ὁ Κλαπάρθ, τεμαχίου χαλκοῦ, 40 μόνον κόκκων, ἐξήγαγον διὰ χημικῆς ἀναλύσεως, ὅτι οἱ ἵπποι οὗτοι δὲν σύγκεινται ἐκ καθαροῦ χαλκοῦ, ἀλλ' ὅτι περιέχουσι κασσίτερον, κατὰ μικροτάτην ὅμως ἀναλογίαν. Τὸ ὄξύ δὲ τοῦ κασσιτέρου τὸ ἐξαχθὲν ἐκ 40 κόκκων μίξεως εἶναι μόνον 0,35 ἑκατοστὰ κόκκου, ἄτινα ἐπαναγόμενα εἰς τὴν μεταλλικὴν αὐτῶν κατάστασιν, εἰς 4,000 λίτρας μίγματος δὲν ἀφαιροῦσιν ἢ 7 μόνον κασσιτέρου. Ἐπειδὴ δὲ ἐκτὸς τοῦ ἀπλοῦ χαλκοῦ κατὰ τὴν νιτρικὴν διάλυσιν δὲν ἐφάνη οὐδὲν ἄλλο μεταλλικὸν σημεῖον, ἐλλόγως τις πρέπει νὰ ἐξαγάγῃ ὅτι ὁ ποιητὴς τοῦ θαυμασίου τούτου ἔργου ἤθελε νὰ συμπυκνώσῃ ἔτι μᾶλλον τὸν χαλκόν.

Ἀλλὰ μὴ δυναμένη ἡ ἐλαχίστη 7 κόκκων κασσιτέρου ἀναλογία νὰ ἐπιφέρῃ ἀλλοίωσιν τινα εἰς 993 κόκκων καθαροῦ χαλκοῦ εἰς τὴν τοῦ μετάλλου ποιότητα, ἔπεται ὅτι οὐδὲ πρὸς τὸν χαλκὸν συγκριτέα ἐστὶ ἡ τοιαύτη μίξις. ¹⁾ Καὶ ταῦτα μὲν ὁ Πρώσσος χημικός· μετ' αὐτὸν δὲ ἔρχεται ὁ ἐκ Γαλλίας Δαρσέτος ὧδέ πως ἀποφαινόμενος.

Ἐὰν ὁ χαλκὸς τῶν ἐν Ἑνετία, ἵππων καθυποβληθῇ εἰς χημικὴν ἀνάλυσιν, θέλει εὐρεθῆ ἐν αὐτῷ κασσίτερος, μόλυβδος, χρυσὸς καὶ ἄργυρος. Ἐὰν ξεσθῶσιν αἱ ἐπιφάνειαι καὶ ἀφαιρεθῇ τὸ ἐπίχρυσον αὐτῶν μέρος δὲν εὐρίσκεται εἰμὴ μόνον χαλκὸς κασσίτερος καὶ μολυβδος. Ἀλλ' ἐὰν παρατηρηθῶσι μεγάλα τεμάχια καὶ ἀποκαθαρισθῇ διὰ τοῦ ξυράφου ὁ πρασινόχαλκος δὲν εὐρίσκει τις μόλυβδον μετὰ κασσιτέρου. Ἀλλ' εἶναι πλέον δυσχερὲς νὰ λάβῃ τις τοιαῦτα τεμάχια, ἐν ᾧ καθ' ὅλον τὸ μέγεθος τῶν ἵππων τούτων βλέπομεν διάφορα κενὰ, ἢ δὲ τοῦ κασσιτέρου καὶ μολυβδου μίξις, ἐξ ὧν γέμουσιν οἱ ἵπποι, διήλθεν, ἐν μέρει, ἐκ τῶν τοῦ χαλκοῦ ἀνοιγμάτων.

1) Notes sur le Livre XXXVI de Plin.

2) Ist. dell' arte ce. L. C. XV.

Ἄλλ' ἐκτελών τὴν ἀνάλυσιν ταύτην τοῦ χαλκοῦ, ἐπὶ ἐκλεκτῶν τεμαχίων, εὔρον αὐτὸν συγκείμενον ἐκ,

Χαλκοῦ 99,477

Κασσιτέρου 0,823

Κλάσματος ὁμοίου 0,008

Παρατηρητέον πρὸς τούτους ὅτι τὸ θεικὸν ὀξὺ ἐθόλου τὴν διάλυσιν πιθανὸν λοιπὸν ὅτι τὰ 0,823 χιλιοσὰ κασσιτέρου ἄτινα εὑρέθησαν κατὰ τὴν διάλυσιν δὲν ἀνήκουσιν εἰς τὴν ἀνάμιξιν, ἀλλὰ πηγάζουσιν ἐκ τῆς μετὰ τοῦ κασσιτέρου μίξεως τοῦ μολύβδου, ἥτις ἐκάλυπτε τὴν ἐσωτερικὴν τῶν τεμαχίων ἐκείνων ἐπιφάνειαν, ὅπερ καὶ γὰρ ἠδυνήθηεν νὰ ἐξαγάγω.

Ἐντεῦθεν δύναται πᾶς τις νὰ συμπεράνη ὅτι οἱ ἐν Ἐνεντία ἵπποι κατασκευάσθησαν ἐκ μόνου χαλκοῦ, ἀλλὰ τοσοῦτον καθαροῦ ὥστε ματαίως τις σήμερον ἤθελεν ἀναζητήσει τοιοῦτον.

Ἀξιοσημείωτοι λοιπὸν καθίστανται οἱ ἵπποι διὰ τε τῆς χωνεύσεως τὴν μέθοδον καὶ τὴν καθαρὰν καὶ ἀξιόλογον αὐτῶν ὕλην, τοῦθ' ὅπερ δαίχνυσι πασιφανῶς ὅτι καὶ τοὶ κατασκευασθέντες κατ' ἀρχαιοτάτην ἐποχὴν, ὅμως αἱ περὶ τὴν πολυτεχνίαν καὶ μεταλλουργικὴν τέχνην γνώσεις τῶν ἀρχαίων δὲν ἦσαν περιορισμέναι.

Ἐπεθύμουν προσέτι νὰ λάβω μικρὸν μὲν, ἀλλ' ἐχρυσωμένον τοῦ χαλκοῦ τούτου τεμάχιον ἵνα προσδιορίσω σαφέστερον τὴν μέθοδον, δι' ἧς προσεκολλήθη ἐπ' αὐτῶν ὁ χρυσός. Ἡ τοῦ μετάλλου ὅμως ἀνωμαλία μαρτυρεῖ ὅτι μετεχειρίσθησαν πρὸς τοῦτο καὶ ὑδραργυρον, ὥστε καλὸν ἤθελεν εἶσθαι ν' ἀνεύρη τις καὶ τούτου τὴν πηγήν, ἣ δὲ δυσκολία τῆς διαλύσεως ταύτης ὅλως ἀναγκάζει ἡμᾶς νὰ ἐλπίσωμεν αἰσίαν τὴν ἔκθεσιν ¹⁾.

Ταῦτα ἐκτίθησιν ὁ Γάλλος Δαρσέτος· τούτοις δὲ δύναται τις νὰ προσέσθῃ ὅτι τ' ἀγάλματα δὲν ἐχρυσώθησαν ὡς σήμερον χρυσοῦσι, διὰ τῆς ἐξατμίσεως δηλ. τοῦ ὑδραργύρου, ὅπως διαμείνη καθαρὸς καὶ στιλπνός, ἀλλὰ διὰ τινων χρυσῶν πετάλλων συναρμολογουμένων μετὰ τοῦ μετάλλου καὶ διὰ τοῦ στερεῶς ὑπάρχοντος ἐπ' αὐτῶν ὑδραργύρου.

1) Note sur le cuivre des chevaux du Carrousel, nell' indicato vol. del Mag. Encyclop.

Ἄλλ' ἐπειδὴ τὸ διαφανὲς καὶ τὸ βευστὸν τοῦ ὑδραργύρου ἐδύνατο νὰ παραγάγῃ ὠχρότητα τινα, διὸ μὴ ἐπιθυμοῦντες νὰ μιμηθῶσ τοὺς ἐργάτας ἐκείνους, οἵτινες δι' ἀπλὴν πολυτελείας ἐπίδειξιν νοθεύοντες τὸ κράμα διὰ τοῦ λευκοῦ τοῦ ὠοῦ, μετεχειρίζοντο τὰ πέταλα οὐχὶ ἀπλᾶ καὶ λεπτά, ὡς τὰ τῶν ἡμετέρων, ἀλλὰ τοσοῦτον ὀγκώδη ὥστε ἤθελον ἀντιστοιχήσει πρὸς ἕξ τῶν σημερινῶν ¹⁾· διὸ φαίνεται εἰσέτι ἐπὶ τῶν ἵππων ἡ ἀρχαία αὐτῶν λαμπρότης, μὴ ὑποκύψασα οὐδόλως εἰς τὸν πανδαμάτορα χρόνον καὶ τῶν ἀρπάγων τὰς χεῖρας.

Καθ' ὅσον δ' ἀφορᾷ τὸν τρόπον δι' οὗ ἐχύθησαν οἱ ἡμέτεροι ἵπποι, πολλοὶ ὑπέλαβον ²⁾ ὅτι ὁ τότε τεχνίτης μετεχειρίσθη δύο σχήματα, ὧν ἕκαστον ἐξετείνετο μέχρι τοῦ ἡμίσεως ἀπὸ τῆς κεφαλῆς, καὶ τὸ ἀνάπαλιν, ἵνα μὴ μετὰ τὴν χώνευσιν θραυσῶσι.

Ἄλλ' ἐπειδὴ οὔτε κατὰ τὴν γαστέρα οὔτε κατὰ τὴν ῥάχιν παρατηροῦνται ἐναρθρώσεις πρὸς ἐπιστήριξιν τῆς τοιαύτης δοξασίας, νομίζω ὅτι λογικώτερον ἤθελέ τις ὑποθέσει μίαν τὴν χώνευσιν, ἀγνώστου ἔτι ὄντος τοῦ ἀληθοῦς.

Ἐπειδὴ δὲ μετενεχθέντες ἐνταῦθα πρὸ ὀλίγου οἱ ἡμέτεροι ἵπποι, συνέβη ν' ἀποκοπῇ θατέρου τούτων ἡ κεφαλὴ, ἤθελεν ἀποδειχθῆ ὅτι ἐκ δύο ἡμίσεων συνέκειντο οὔτοι, τὸ μὲν ἐκτεινόμενον ἀπὸ τῆς οὐρᾶς μέχρι τοῦ τέλους τῆς κόμης, τὸ δὲ ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ἕως τοῦ αὐχένος.

Τοιαύτη ὅμως συναρμολόγησις οὐδόλως φαίνεται, καθότι τὸ περιδέρασιον, οὗ τὰ ²/₃ ἐχύθησαν μετὰ τοῦ λαιμοῦ, ἐξ ὀλοκλήρου αὐτὴν καλύπτει, καὶ διότι ἔγινε διὰ μέσου ἐλίκων τινῶν, οἵτινες εἰς ἑαυτοὺς στρεφόμενοι παριστῶσι ἐξωτερικόν τινα κόσμον.

Ἀλλὰ τεθείσθω ὅτι δις ἐχύθησαν οἱ ἵπποι, δὲν ἔπεται ἐκ τούτου ὅτι ὁ τότε τεχνίτης καὶ μετ' αὐτοῦ πάντες οἱ παλαιοὶ ἠγνόουν τὴν μεταξὺ ψυχρᾶς καὶ ζεοῦσης ὕλης συγχώνευσιν, διότι Φίλων ὁ Βυζάντιος ἀποδεικνύει τὸ ἐναντίον ³⁾, καὶ ἐκ τούτου πρέπει τις ἐλ-

1) Plin. L. XXXIII. c. 3 Buonarroti. Osserv. ist. sopra alcuni Med. Ant.

λόγως να συμπεράνη ότι ο τεχνήτης επρόσεξεν ὅσον ἐδύνατο ἵνα τὴν κεφαλὴν προφυλάξῃ, ὡσεὶ προκριωτέραν οὐ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀξιολογωτέραν τοῦ ὅλου σώματος, ἐκ παντὸς κινδύνου ἵνα ὡς οἶον τε κάλλιον εἰς τὴν χώνευσιν εὐδοκιμήσῃ.

Ἡ δοξασία ὅτι τ' ἀγάλματα ταῦτα σύγκειται ἐκ δύο τεμαχίων μᾶς προτρέπει ν' ἀνατρέξωμεν καὶ εἰς ἄλλην τινα οὐχὶ εὐκαταφρόνητον μαρτυρίαν.

Ὁ Ἐρίτζος ἀναφέρει ὅτι πρὸς τὸ ὠρολογεῖον τοποθετηθέντες οἱ ἵπποι ἔχουσιν, ὁ μὲν εἰς τὸ περιδέραιον, ἔνθα δηλ. ὁ λαιμὸς συνεχεται μετὰ τοῦ θώρακος, ἐγκεχαραγμένους τοὺς ἐξῆς χαρακτῆρας CV, ὁ λαιμὸς δὲ τοῦ δευτέρου τοὺς VIII, τοὺς VII, ὁ τοῦ τρίτου καὶ ὁ πρὸς μεσημβρίαν τέταρτος, εἰς μὲν τὸν λαιμὸν ἔχει CV, εἰς δὲ τὸν ἀριστερον ἐμπρόσθιον πόδα τοὺς ∞ DCCVII.

Περὶ τῶν χαρακτῆρων τοῦ τελευταίου τούτου ἐπραγματεύθη ποτὲ καὶ Κυριάκος ὁ Ἀγκονιτανὸς (τῷ 1435), εἰς τῶν σοφωτέρων, ἀλλ' οὐκ ἐπαξίως ἐκτιμηθέντων τῆς φιλολογίας πατέρων, ὁ δεύτερος, ὡς δοκεῖ μοι, τῶν περὶ τοῦ μνημείου τούτου πραγματευθέντων, καὶ ἐπαινούντων αὐτὸ ὡς ἔργον Φειδίου ¹⁾

Πρὸς τοῖς μνησθεῖσι προσθετέοι νῦν καὶ οἶδε, οἱ ἄχρι τοῦδε ἀδημοσοσείουτοι, οἱ ἐπὶ τῶν ὀνύχων δύο ἵππων εὐρισκόμενοι CXXXXCCCCXVII καὶ CXXXXCCCCXLV, περὶ ὧν ἐπληροφορήθην πρότινος παρὰ Σιλβέστρου Δανδόλου ἱππότου καὶ Ἐνετοῦ Εὐπατρίδος, πρὸς ὃν τοσοῦτω μᾶλλον ἀπονέμω τὰς ὀφειλομένας χάριτας, ὅσω αἱ ἄχρι τοῦδε προσπάθειά μου τείνουσαι εἰς τὴν σαφήνειαν τοσοῦτω πολυθρυλλήτου ὑποθέσεως, ἀνακαλοῦσι τὴν δόξαν τῆς Ἐνετικῆς Πολιτείας οὐχ' ἦττον, ἢ ἐνὸς τῶν προγόνων αὐτοῦ.

Ἄπαντες δὲ οἱ μνησθέντες χαρακτῆρες, οἵτινες φυσικῶς πρὸ ὀλίγου ἐχαράχθησαν, ἄλλο τι βεβαίως δὲν ἐμφαίνουσιν ἢ τὴν ἀξίαν τῶν ἵππων. Τοῦτο δὲ εἰκάζω διότι πρότινος χρόνου σταθμισθέντων δύο τῶν ἀγαλμάτων τούτων εὐρέθη ἕκαστον αὐτῶν ν' ἀντιστοιχῇ πρὸς Ἐνετικὰς λίτρας 1,750. Ἐκ τούτου λοιπὸν ἐλλόγως καταφαίνεται ὅτι ὑπάρχει τις ἀναλογία μεταξὺ μεγέθους καὶ βάρους.

(1) Inscrip, p. XXV. Iterer. p. 33.

ρους, λογιζομένης ὁμῶς καὶ τῆς ἐκ τοῦ χρόνου ἐπενεχθείσης φθορᾶς, ὡς ἐπίσης καὶ τοῦ ὄγκου τοῦ ἐκ τῶν πρὸς πλειοτέραν τοῦ ἔργου ἐνίσχυσιν ἐπισάκτων τεμαχίων παραχθέντος.

Ἀλλ' ἐπέστη ἤδη καιρὸς, καθ' ὃν ὀφείλω ἐγὼ μὲν νὰ περάνω τὸν λόγον μου, σὺ δὲ τὴν εὐνοϊκὴν φιληκοῖαν. Ἐν μόνον καταλήγων ἀναφέρω, ὅτι κύριον σκοπὸν τῶν παρατηρήσεών μου προσθέμην νὰ δωρῆσω εὐχάριστον τοῖς Ἐνετοῖς Ἐγχειρίδιον, οἵτινες εἴθε νὰ συναισθανθῶσιν ὅτι τοῦτο ὑπῆρξεν ἐν τῶν τεκμηρίων ἐκείνων, ἅπερ οἱ ἀρχαῖοι περιηγηταὶ ἀποχαιρετοῦντες τὴν πόλιν των, προσήνεγκον εἰς ἔνδειξιν μνήμης καὶ βαθυτάτης ἀγάπης.

Ἐν τούτοις μέμνησό μου, ὡς εἴωθας, φίλτατε Μορέλλη, εὐχομένου Σοὶ βίον ὑγιᾶ καὶ εὐτυχῆ, ἐπ' ἀγαθῷ τῆς τε Ἰμετέρας πατρίδος καὶ τῶν Μουσῶν.

Ἐνετία, τῇ 7 Μαρτίου 1816.

Ὁ Σὸς φίλος,

ΑΝΔΡΕΑΣ ΜΟΥΣΤΟΞΥΔΗΣ.

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΛΕΞΟΥΡΙΟΥ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

ΤΩΝ ΚΥΡΙΩΝ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΩΝ.

Σώμ.		Σώμ.
Νικόλαος Α. Μαυροκορδάτος.	3	Δημήτρ. Χ. Ποφάντης 4
† Ο Κερκύρας Αθανάσιος.	6	Σ. Άγιοβλασίτης 4
† Δρ. Σπυρίδων Μαδαλένας		Α. Τρύφωνας 4
Άρχιεπ. Λατ.	6	Η. Πολίτης 4
Π. Ν. Πλέσκας	4	Χ. Λαβράνος 4
Νικόλαος Μάνεσης	4	Ίερ. Άρσ. Πανδής 4
Νικόλαος Βούλγαρης	4	Ήλ. Βασιλάκης 4
Γ. Ι. Γκολφινόπουλος	2	Άγγ. Κογεβίνας 4
Ίερομ. Γεώρ. Βούλγαρης	2	Νικ. Χαλ. Μάντζαρος 4
Στέφανος Βλάχος	2	Π. Τσαπάρας 2
Α. Άνδρουτζέλης	3	Ίωάννης Α. Ρωμανός 4
Ν. Λούζης	4	Στέφ. Δεσύλλας 4
Ί. Δαμασκηνός	4	Κ. Δραγισεύης 4
Γεώργιος Ρωμανός	4	Μ. Πολυλάς 4
Άντώνιος Πατρίκιος	4	Εύγ. Ίωάν. Μαρτινέλλης 4
Α. Τετράδης	4	Δρ. Σπυρίδ. Ζαβιτζιάνος 4
Π. Ζ. Τσερκιστιάνος	4	Διον. Βέγιας 4
Α. Δ. Δούσμανης	4	Πετρίδειον Κληροδότημα. 45
Α. Βαλσαμάκης	4	Άλβέρτος Ριβέλλης 4
Δ. Σ. Μαυροκορδάτος	2	Εύς. Ίερ. Βουλισμάς 4
Σ. Κουρής	4	Σπυρ. Γραμματικός 4
Βλαντής	4	Διον. Λιπεράκης 4
Μ. Μουστοξύδης	4	Σπυρ. Ριβέλλης 4
Α. Σαμοήλης	4	Π. Ι. Φωκᾶς 4
Ν. Βουσολίνης	4	Άριστοτ. Σερμενής 4
Εύγ. Δετσόρτζης	4	Ήλ. Παδοβάς 4
Στυλ. Ί.Κουτζουκόπουλος.	4	Α. Άγιοβλασίτης 4
Άνδρ. Γαρζώνης	4	Π. Φοσσάλης 4

Σώμ.		Σώμ.
Α. Ι. Άσταρίτας	4	Νικόλ. Ι. Κουρής 4
Σπυρ. Ι. Δουμπός	4	Σταμ. Μεταλληνός 4
Κωνστ. Κορκοτζάκης	4	Φ. Μ. Κάμπερ 4
Άναστ. Καρτών	4	Θεόδ. Α. Λεονάρδος 4
Σπυρ. Μεσημέρης	4	Γεώργ. Α. Λεονάρδος 4
Φρίδερ. Ποφάντης	4	Δανιήλ Δανάλης 4
Ίωάν. Διβαδιώτης	4	Ίωάννης Μάτζας 4
Ν. Κουσταγιόλας	4	Όδυσσεύς Τζουκᾶς 4 (Α-
Μ. Σακελλαρόπουλος	4	λεξανδρεία)
Δημ. Ροδοθεάτος	4	Άναστ. Ζερβός 4
Ίωάν. Σ. Κορκοτζάκης	4	Νικηφ. Κάντας 4
Π. Μάμας	4	Άντών. Μποζίκης 4
Γεωρ. Σταμούλης	4	Σπυρ. Χαλ. Μπίζης 4
Σταματ. Ματεάτος	4	Γεώρ. Κατσαίτης 4
Παναγ. Κόνδης	4	Γεώργ. Μπολέτζης 4
Όυλιέλμος Σκάρπας	4	Ν. Άγιομαυρίτης 4
Ίωάν. Κ. Πάλιος	4	Γ. Μουστόκας 4
Ίωάν. Βίλλας	4	Μ. Μεσημέρης 4

6.
Σώμ.
Αθήναι

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΣΟΥΡΙΟΥ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

ΤΩΝ ΚΥΡΙΩΝ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΩΝ.

Σώμ.		Σώμ.
Νικόλαος Α. Μαυροκορδάτος.	3	Δημήτρ. Χ. Ποφάντης 4
† Ο Κερκύρας Αθανάσιος.	6	Σ. Άγιοβλασίτης 4
† Δρ. Σπυρίδων Μαδαλένας		Α. Τρύφωνας 4
Άρχιεπ. Λατ.	6	Η. Πολίτης 4
Π. Ν. Πλέσκας	4	Χ. Λαβράνος 4
Νικόλαος Μάνεσης	4	Ίερ. Άρσ. Πανδής 4
Νικόλαος Βούλγαρης	4	Ήλ. Βασιλάκης 4
Γ. Ι. Γκολφινόπουλος	2	Άγγ. Κογεβίνας 4
Ίερομ. Γεώρ. Βούλγαρης	2	Νικ. Χαλ. Μάντζαρος 4
Στέφανος Βλάχος	2	Π. Τσαπάρας 2
Α. Άνδρουτζέλης	3	Ίωάννης Α. Ρωμανός 4
Ν. Λούζης	4	Στέφ. Δεσύλλας 4
Ί. Δαμασκηνός	4	Κ. Δραγισεύης 4
Γεώργιος Ρωμάνος	4	Μ. Πολυλάς 4
Άντώνιος Πατρίκιος	4	Εύγ. Ίωάν. Μαρτινέλλης 4
Α. Τετράδης	4	Δρ. Σπυρίδ. Ζαβιτζιάνος 4
Π. Ζ. Τσερκιστιάνος	4	Διον. Βέγιας 4
Α. Δ. Δούσμανης	4	Πετρίδειον Κληροδότημα. 45
Α. Βαλσαμάκης	4	Άλβέρτος Ριβέλλης 4
Δ. Σ. Μαυροκορδάτος	2	Εύς. Ίερ. Βουλισμάς 4
Σ. Κουρής	4	Σπυρ. Γραμματικός 4
Βλαντής	4	Διον. Διπεράκης 4
Μ. Μουστοξυδής	4	Σπυρ. Ριβέλλης 4
Α. Σαμοήλης	4	Π. Ι. Φωκιάς 4
Ν. Βουσολίνης	4	Άριστοτ. Σερεμέτης 4
Εύγ. Δετσόρτζης	4	Ήλ. Παδοβάς 4
Στυλ. Ί.Κουτζουκόπουλος.	4	Α. Άγιοβλασίτης 4
Άνδρ. Γαρζώνης	4	Π. Φασσάλης 4

Σώμ.		Σώμ.
Α. Ι. Άσταρίτας	4	Νικόλ. Ι. Κουρής 4
Σπυρ. Ι. Δουμπός	4	Σταμ. Μεταλληνός 4
Κωνστ. Κορκοτζάκης	4	Φ. Μ. Κάμπερ 4
Άναστ. Καρτών	4	Θεόδ. Α. Λεονάρδος 4
Σπυρ. Μεσημέρης	4	Γεώργ. Α. Λεονάρδος 4
Φρίδερ. Ποφάντης	4	Δανιήλ Δανάλης 4
Ίωάν. Διβαδιώτης	4	Ίωάννης Μάτζας 4
Ν. Κουσταγιόλας	4	Όδυσσεύς Τζουκιάς 4 (Α-
Μ. Σακελλαρόπουλος	4	λεξανδρεία)
Δημ. Ροδοθεάτος	4	Άναστ. Ζερβός 4
Ίωάν. Σ. Κορκοτζάκης	4	Νικηφ. Κάντας 4
Π. Μάμας	4	Άντών. Μποζίκης 4
Γεωρ. Σταμούλης	4	Σπυρ. Χαλ. Μπίζης 4
Σταμάτ. Ματεάτος	4	Γεώρ. Κατσαίτης 4
Παναγ. Κόνδης	4	Γεώργ. Μπολέτζης 4
Όθιλιέλμος Σκάρπας	4	Ν. Άγιομαυρίτης 4
Ίωάν. Κ. Πάλιος	4	Γ. Μουστόκας 4
Ίωάν. Βίλλας	4	Μ. Μεσημέρης 4

6.
Σώμ.
Αθήναι

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

ΚΥΡΙΩΤΕΡΩΝ ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΩΝ ΔΙΟΡΘΩΣΙΣ.

Σελις ια'. στίχος 13 ἀντὶ ἐξ ὧν, ἀνάγνωθι ἐν ἧ. —σελ. ια'. στίχ. 20 ἀντὶ *Stamovich*, ἀνάγ. *Stancovich*. —σελ. ια'. στίχ. 21 ἀντὶ Ἰωάννης, ἀνάγ. Ἰάκωβος. —σελ. ια'. στίχ. 29 ἀντὶ *della*, ἀνάγ. *dal-la*. —σελ. ιδ'. στίχ. 27 ἀντὶ ὦδε, ἀνάγ. ᾤδε. —σελ. ιε'. στίχ. 14 ἀντὶ ἠδυνήθη, ἀνάγ. ἠδυνήθη. —σελ. ιε'. στίχ. 26 ἀντὶ ὦδε, ἀνάγ. ᾤδε. —σελ. ιθ'. στίχ. 24 ἀντὶ διακεκριμένων, ἀνάγ. διακεκριμένων. —σελ. V στίχ. 11 ἀντὶ κἀνθρώπων, ἀνάγ. κἀνθρώπων. —σελ. VI στίχ. 7 ἀντὶ Ἐῶα, ἀνάγ. Ἐῶα. —στίχ. VI στίχ. 14 μετὰ τὸ: ἐξεληθόντων, πρόσθετος τὸ χρῶμα αὐτῶν ἀφηρέθη, παρατηροῦμεν ὅτι ὁ λόγος ἐν ᾧ ἐτίθετο πάντοτε. —σελ. VII στίχ. 7 ἀντὶ Πλίνιος, ἀνάγ. Πλίνιος. —σελ. IX στίχ. 28 ἀντὶ ἐνοσήγαιον, ἀνάγ. ἐνοσίγαιον. —σελ. XI στίχ. 11 ἀντὶ Δίσειγγ, ἀνάγ. Δίσειγγ. —σελ. XII στίχ. 3 ἀντὶ Πάπιος, ἀνάγ. Παπίας. —σελ. XVIII στίχ. 20 ἀντὶ τίς, ἀνάγ. τίς. —σελ. XXII στίχ. 28 ἀντὶ Ἐνενικὰ, ἀνάγ. Ἐνετικὰ. —σελ. XXIII στίχ. 5 ἀντὶ *abstrepenees*, ἀνάγ. *obstrepentes*. —σελ. XXIII στίχ. 35 ἀντὶ *de l' Aglais*, ἀνάγ. *de l' Anglais*.

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΣΟΥΡΓΙΟΥ
ΣΥΛΛΟΓΗ Π. ΠΑΤΡΙΚΙΟΥ

Α1. Σ2. 96. 0013

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΣΟΥΡΓΙΟΥ

Εὐρίσκεται παρὰ τῷ Βιβλιοπωλείῳ
Κυρ. Γ. Παπανικόλα.

—○○○○○○○○—
Τιμᾶται Δραχμῶν 2.

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΥ
ΒΙΒΛΙΟΤΗΚΗ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
ΑΘΗΝΩΝ